

„Párbeszéd a médiáról” konferencia-sorozat

A kiskorúak védelme a médiaszolgáltatásokban

Kovács György
Kósa Éva
Pászthy Bea
Simonné Toldi Ágnes
Csájiné Knézics Anikó
Sági Matild
Obsina Béla
Bogdán Tibor
Lengyel Márk
Gellén Klára
Gabnai Katalin
Kőrösné Mikis Márta
Nyakas Levente

Budapest, 2007

ISBN 978-963-87610-2-6

***Kiadja az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet
Budapest, 1021 Hűvösvölgyi út 95.
Felelős Kiadó: Nahimi Péter igazgató
Borítóterv: Czakó Zsolt
Nyomdai munkák
Műegyetemi Kiadó
Felelős vezető: Wintermantel Zsolt
www.kiado.bme.hu***

Tartalomjegyzék

Kovács György: Megnyitó.....	4
Kósa Éva: A gyerekek és a média.....	6
Pászthy Bea: A média által közvetített ideálok hatása a gyermekek és serdülők testképére	18
Simonné Toldi Ágnes: A tévéműsorok és a reklámok hatása a gyermekekre a szülők aspektusából	24
Csájiné Knézics Anikó: A média hatása a kisiskolásokra.....	27
Sági Matild: Pozitív és negatív változások a gyerekek és a média kapcsolatában.....	29
Obsina Béla: Ami már a társadalmat is irritálja – a Panaszbizottság egyes esetei	33
Bogdán Tibor: A médiaszabályozás feladatai és lehetőségei	35
Lengyel Márk: A kiskorúak védelme a médiaszabályozásban.....	38
Gellén Klára: A kiskorúak védelme a média káros tartalmaival szemben	41
Gabnai Katalin: A védelemről és az éheztetésről, avagy médiaprogramjaink és az ifjúság	46
Kőrösné Mikis Márta: A pedagógusok felelőssége és lehetőségei a gyermekek informatikai nevelésében	49
Nyakas Levente: A hatékony védelem kérdése a digitális környezetben - kitekintés a kiskorúak védelmével kapcsolatos európai szabályozói tapasztalatokon keresztül.....	52
A kötet szerzői	59

Megnyitó

Nagy szeretettel és tisztelettel köszöntök mindenkit. Rendkívüli módon örülök annak, hogy elindult ez a vita-sorozat a médiáról.

Ez az első tehát a kiskorúak védelméről szól. Annak idején, amikor megjelent a médiatörvény rendkívül sok előnye volt a médiarendszer fejlődése szempontjából. Számos olyan kaput nyitott ki nekünk, ami a mai magyar médiarendszer fejlődését egyértelművé tette és az irányát is kijelölte. Az akkori tollforgató, döntéshozó kodifikátorok talán egy picit abban tévedtek, hogy azt feltételezték, ez a nyitás, a véleménysszabadságnak ez a kiteljesítése és az új médiatartalmak megjelenése – számottevő és vitathatatlanul számos előnye mellett - olyan kérdéseket is felvetett, ami a korábbi média rendszerben másféle módon, másféle elvek alapján nem voltak kezelhetők, és ezzel maradéktalanul kezelhetővé válnak. Nem látták előre, hogy ez a médiapluralizmus, az a verseny, amit a médiapluralizmus hozott ebbe az országba, hordoz olyan veszélyeket, olyan tartalmakat, olyan tényeket, olyan műsorszámokat, amik bizony velejárói ennek a médiapluralizmusnak és ennek a versenynek. És persze óhatatlanul felmerülnek olyan kérdések is, hogy hogyan kell mindennek a szabályait, korlátait megalkotni és kezelni.

Ez tehát a mai tematika. Nevezetesen a kiskorúakkal kapcsolatos tartalmak, a hozzájuk eljutó tartalmak szabályozása, korlátozása, akadályozása. Ha az alkotmányból indulunk ki, akkor az alkotmány rendelkezik arról, hogy minden gyereknek joga van családjá és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges. Ha ezt az alkotmányos alapjogbeli megkülönböztetést szemléljük, akkor ebből is látható, hogy nem csupán a jogi megközelítésről szól ez a történet. Nagyon fontos a jogi szabályozás mértéke, az állami beavatkozás mértéke, ennek korlátai, eszközrendszere. Ugyanakkor szó van arról is, hogy a család, a társadalom milyen módon és milyen felelőségeket tudhat ebben a kérdésben hordozni és egyáltalán milyen lehetőségeket kínál.

Azt gondolom, hogy nem kizárólag a jogi szabályozás az egyetlen eszköz. A mai médiatartalmak vonatkozásában látható az is, hogy nem elégséges az a jogi szabályozás ami '96-ban megszületett. Jól látható, hogy nem. A 2002. évi XX. törvény, ami időközben az uniós csatlakozás kapcsán ebben a témakörben rendszerszerűen összefoglalta ezeket a kérdéseket és próbálta az uniós követelményrendszer - szerintem minimumát - felállítani, azt kell mondanom, hogy határozott áttörést jelentett az akkori viszonyokhoz képest.

A kérdés az, hogy mindez elegendő-e? Elegendő-e az a szervezeti és jogi szabályozási rendszer, aminek vonatkozásában ezeket egyáltalán lehet kezelni, korlátozni vagy beavatkozni? Azt kell mondjam, hogy a 20-as törvény sem tett maradéktalanul ennek a követelménynek eleget. Látható, hogy az a piaci verseny, ami kialakult ebben a sokasodó médiavilágban, hordozza azokat az elemeket, amelyek következtében kevésbé hatékony módon lehet a jogi szabályozás kizárólagos eszközrendszerével ezeket a kérdéseket megoldani. Ha megnézzük az európai fejlődési irányokat, látható, hogy ennél szélesebb körű eszközrendszert próbálnak, nálunk talán demokratikusabb berendezkedéssel rendelkező országok vagy média fejlődésben előttünk járó országok bevezetni. Látható hogy ezekben az eszközrendszerekben a család felelősségköreit próbálják megerősíteni és tudatosítani és próbálják a társadalom többi szereplőit is valamilyen módon mozgósítani és bevonni. Természetesen nem hagyják ki ilyenkor az oktatásban rejlő lehetőségeket sem. Semmiképp nem elhanyagolható az oktatás, amely a gyermekkorúakat, tehát a kiskorúakat próbálja tudatos médiahasználatra tanítani vagy legalább felhívni erre a figyelmet.

Nem lehet elkerülni a civil szervezetek, a civil szférának, az önszabályozásnak és a társzabályozásnak az eszközét sem. A német példát sokszor szoktuk emlegetni, hogy ott azért

valamilyen módon próbálkoznak ennek a versenynek a korlátait nemcsak a jog eszközeinek a kereteiben megoldani, hanem sokkal szélesebb és másfajta eszközöket is bevetni és használatba vonni. Azt gondolom, hogy a felelősségünk óriási, tehát ha meggondoljuk, a felnövő generációk szellemi - erkölcsi fejlődése a tét, és az a kérdés hogy a társadalmi és történelmi fejlődésünk során kialakult erkölcsi, kulturális normákat át tudjuk-e menteni, legalább alapvető szinten.

Azért hasznosak és fontosak az efféle konferenciák, mert most egy olyan időszakot élünk, amikor a média reformja elkerülhetetlen. Jön a digitalizáció, ez a sokasodás hatványozódik, még több és még sokszínűbb tartalmak fognak átvonulni és áramolni. Ma már a hűtőszekrényből is tartalmak áradhatnak. Megjelennek az LCD képernyők, a mobiltelefonok alkalmasak az internet, bármikori elérésére, s homokba dugnánk a fejünket, hogyha csak kizárólag a földi sugárzás által érintett területeken próbálnánk a kiskorúak védelmét megoldani. Nem jelenthet megoldást a jelenlegi médiarendszer által nyújtott lehetőségek korlátozása, ha csak ezeket korlátozzuk, akkor összességében nem csökken a problémánk.

Meg kell találni az új eszközök, a technika nyújtotta lehetőségek, a különböző tartalmi szolgáltatások közötti, ugyanakkor azoktól független olyan szabályozási lehetőségeket, ami képes átfogóan, korszerűen, mindenre kiterjedően néhány olyan alapvető jognak az érvényesítését, és a beavatkozás lehetőségét megtalálni, ami szükséges. Ilyennek tartom az emberi méltóság, az emberi jog, vagy a személyhez fűződő jog vagy kiemelten a kiskorúak védelmével foglalkozó intézkedéseket. Látható, hogy ma már az interneten bárki, bármikor néhány kattintással olyan tartalmakra tehet szert, ismerhet meg és láthat, ami abszolút médiaszerű, a szerkesztett műsorban, vagy legalábbis a kiegészítő szolgáltatások körében. Ma már tehát az interneten léteznek internetes tartalomszolgáltatások, rádiók, televíziók. Kevés lehetséges szabályozási eszköz áll ma rendelkezésre, ezért érdekes szabályozás küszöbén állunk. Váltani kell, meg kell reformálni a jogi eszköztárat. A tartalomszolgáltatások körét valamilyen módon rendszerbe kell szervezni. A tartalmak elérhetőségének a lehetőségeit az állami beavatkozás nem nélkülözheti, legalább a fenti alapelvek mentén. Ez a lehetőségünk, ez a felelősségünk. Ezért fontos minden ilyen konferencia, tanácskozás, ahol a szakma iránt érdeklődők, a felelősséget érzők kifejezhetik a véleményüket. Kívánok tehát nagyon jó tanácskozást és munkát és érdemi előrelépést ezekben a fontos kérdésekben.

A gyerekek és a média

Köszöntöm mindnyájukat én is nagyon sok szeretettel. Nagyon köszönöm Elnök úrnak a megnyitót, hiszen szavai céljainkkal, és a tanácskozás minden résztvevője munkájával koherens háttérrel, keretet és szándékot is vázoltak egyben. Engedjék meg, hogy a vitaindító előadásban megpróbáljak én is egy olyan keretet adni, amelyben a mai napra összeállított program előadásait többé-kevésbé egy koncepció mentén tudjuk rendezni. Ennek alapján úgy gondolom, a mai tanácskozásnak keretet adó megközelítésnek ezt a három nagy kérdéskört adhatjuk:

Fő kérdéskörök a gyerek és média kapcsolatában

- ◆ I. A média, mint szocializáló tényező
- ◆ II. A média hatásai:
hasznos vagy káros?
- ◆ III. A felelősség kérdése: mit teszünk és mit tehetnénk jobban?

Ez a három kérdéskör az, ami össze tudja fogni azokat a munkákat, erőfeszítéseket, és problémaköröket, amelyeknek a képviselőiben itt ma összegyűltünk. Ha megengedik, mindegyikről röviden szólnék, mielőtt a hozzászólások és a vita előtt megnyitnám a teret. Nézzük az első kérdéskört, a szocializációt.

I. A média, mint szocializáló tényező

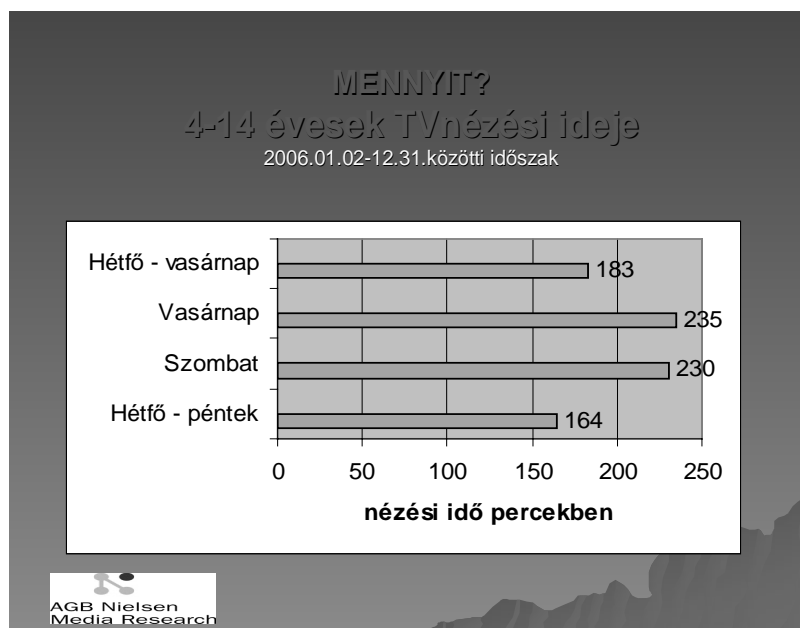
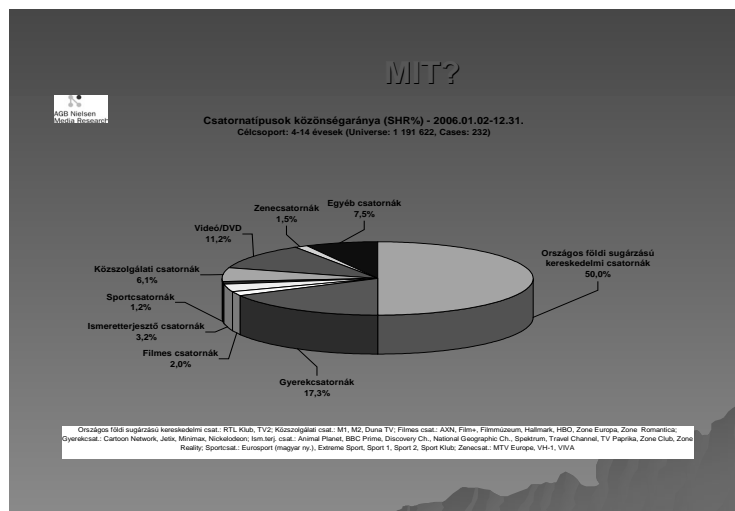
A szocializáció folyamatával és a folyamatot befolyásoló tényezőkkel kapcsolatos, több évtizede folyó kutatások során a pszichológia nagyon sok eredményre jutott. Ezeket az evidenciákat és a mögötte álló sok-sok kutatási adatot nem idézem fel, egyszerűen úgy gondolom, hogy ezek főbb vonalaiban az itt ülők számára ismertek, és a főbb konklúziókban nagyjából mindnyájan egyetértünk. Bizonyára egyetértünk abban is, hogy a média olyan mértékben jelen van a gyerekek életében, hogy hatása a szocializáció szempontjából vitathatatlan. A média szocializációs szerepének pszichológiai elemzése alapján azonban két aspektust külön kiemelnék, mert azok nagymértékben megszabják, milyen lesz a média szocializációra – azaz a gyerekek viselkedésére, nézeteire, attitűdjeire, sztereotípiáira, énképére, világképére - gyakorolt hatása.

A két kiemelt aspektus a következő:

I. A média, mint szocializáló tényező

- ▶ mit, mennyit, és miért használnak a médiából a gyerekek?
- ▶ mit és hogyan értenek a média üzeneteiből?

Ami az első kérdést illet: nézzük először a *mit* (azaz a tartalom kiválasztását), és a *mennyit* (a mennyiség, azaz a médiával töltött időt).

Az első tehát arra vonatkozik, hogy a hatás tekintetében perdöntő, *milyen* médiatartalmakkal találkoznak a gyerekek (azaz *mit* néznek, olvasnak, stb.), *mennyi időt* töltenek a médiumokkal, és *miért* fordulnak az egyes médiumokhoz inkább, mint másokhoz, és miért kedvelnek bizonyos tartalmakat. Ez utóbbi kérdés – a „miért” – egyébként egy kicsit háttérbe szokott szorulni a kutatások során. Legalább annyira fontos azonban ennek figyelembevétele is, hiszen a pszichológia számos eredménye bizonyítja, hogy azok a motivációk, amivel valaki a médiához fordul, alapvetően meghatározzák a média hatását. Csak egy mindennapos példát említve: nyilvánvaló, hogy egészen más hatással fog járni, ha valaki azért ül le egy agresszív akció film elé, mert egyszerűen hullafáradt és a napot már nem bírja egyéb szellemi tevékenységgel tovább folytatni, vagy azért, mert esetleg ötleteket akar ellesni belőle. A médiahasználati motivációk nagyon fontosak, és ezekre gyerekek esetében nagyon kevés vizsgálat irányul. A jövőben ezt a hiányt mindenképp pótolnunk kell.

A másik nagyon lényeges elem, amit a média szocializációs hatásában a pszichológiai vizsgálatok eredményeként szintén kiemelnék az, hogy a média hatását meghatározza, *mit ért meg, hogyan értelmezi az egyén azt*, amit használ, lát és fogyaszt a médiatartalmakból. Azt szoktam mondani, amit ezelőtt jó negyven évvel Jean Piaget, a jól ismert fejlődépszichológus, hogy a gyermek minden őt ért hatást megemészt, de az ő saját „értelmi kémiajának” megfelelően. Én azt hiszem, hogy ez a kijelentés nemcsak a gyerekekre érvényes, mindnyájan a saját értelmi kémiankkal – azaz ismereteinkkel, értelmi szintünkkel, tapasztalatainkból kiindulva - emésztjük meg, amit látunk. Ez is közrejátszik tehát abban, hogy ugyanaz a médiatartalom eltérő hatással jár a különböző egyénekre.

Visszatérve az előző gondolathoz, a gyerekek által megértett tartalmakhoz, külön érdemes és fontos kiemelnünk, hogy a gyerekek másként értik a média üzeneteit mint a felnőttek. Ennek több oka van. Nagyon sok vizsgálati eredmény utal erre, ezekből néhányat kiemelnék.

MIT ÉRTENEK a gyerekek a televízióban látottakból?

A gyerekek tapasztalataik hiányossága és értelmi fejlődésük sajátosságai miatt másként értelmezik a médiatartalmakat, mert nem értik a

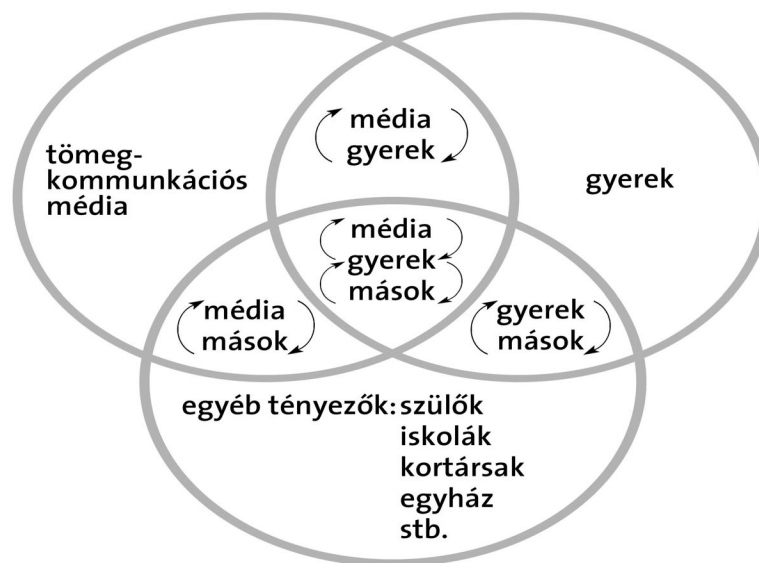
- ▶ a „tv nyelv” sajátosságait
- ▶ a televíziós történetekben a cselekmény felépítését
- ▶ a TV gazdasági-ipari működésének természetét és ennek következményeit
- ▶ a programok formai jellemzőinek szerepét
- ▶ valóság és fantázia – a realitás megítélése

- ▶ Az értelmi fejlődés sajátosságai:
centrálás és érzékszervi dominancia

Kiindulópontként el kell fogadnunk, hogy a gyerekek tapasztalatai hiányosak. Tehát összefüggéseket, motívumokat a gyerekek sokkal kevésbé tudnak megítélni. Értelmi fejlődésük sajátosságánál fogva másként értelmeznek dolgokat. Csak néhányat a fontos tényezők közül kiemelve: nem értik például a tévé-nyelv sajátosságait. A tévé-nyelv kifejezés a „television literacy” magyar megfelelője, és a televíziós (képi, filmes) ábrázolás értő „olvasását” értjük alatta. Ugyanis nemcsak a televíziós, hanem minden képi ábrázolás sajátos konvención alapul, épp úgy, mint az írás. Ezt viszont nem tanítjuk a gyerekeknek, szemben az írás iskolai oktatásával. A gyerekek előbb-utóbb megtanulják, hogy a képi ábrázolás milyen

megegyezéseket foglal magába, de hogy mikor, hogyan és hogy mit értenek abból félre, az nagyon gyakran rejtve marad előttünk. A filmes történetekben a cselekmény felépítését sem nagyon értik. Jó ideig, 10-15 éves korig például, amikor egy népszerű film tartalmát kérdeztük vissza, a 10-12 évesek 60-70 százaléka széteső eseménytöredéket tudott csak felidézni. A tartalomnak és a dramaturgiának az egymásra épülése egyáltalán nem sikerült. A televízió gazdasági ipari működésének természetét és annak miben létét nem ismerik. Ez a bonyolultnak tűnő fogalom egy nagyon fontos összefüggést takar, azt, hogy aki használja a médiát, vajon tudja-e, hogy a média miért van, mi a működésének indítéka, és azt milyen tényezők befolyásolják. A látszólag kézenfekvő kapcsolatot a médiahasználók még felnőtt korban sem ismerik fel feltétlenül: azt, hogy például a kereskedelmi televíziózás célja a haszon szerzés, egy felmérés adatai szerint még a felnőttek jelentős százaléka sem ismeri fel.

A következő ábrát csak felvillantom, mert nagyon jól érzékelteti az a kapcsolatrendszert, azt a nagyon is sok szempontból összekapcsolódó együttest, ami a gyerekek a média és a szocializáció viszonylatában elképzelhető.

A három nagy kör a gyerek, a tömegkommunikáció és az egyéb tényezők köre. A körök átfedései felhívják a figyelmet arra, amit szintén érdemes mindig szem előtt tartani: a média és tömegkommunikáció nem csak a gyerekekre, hanem másokra is hatással van, tehát az egyéb tényezőkre, a szülőkre, a társakra, az iskolára, az intézményrendszerekre. Ezek a kölcsönhatások végül is roppant komplex rendszert eredményeznek, amiben nem szabad sohasem szem elől veszítenünk ezt a sokszoros összetételt.

II. A média hatása: hasznos vagy káros?

Ezt a kérdést – bár a gyerekekkel kapcsolatban mindig jogos feltenni – én most csak jelzésként említem, hiszen konferenciánknak nem ez a központi témája. Mindenesetre azt fontosnak tartom megemlíteni, hogy sem a médiát általában, sem egyes médiumokat (például a televíziót) nem jogos sommásan károsnak ítélni. A könyvek között is találni silány, értéktelen tartalmút, mégsem akarná ma már senki sem megtiltani, eltüntetni a könyveket. Így minden médium hordoz és hordozhat kedvező és ártalmas hatásokat kiváltó tartalmakat.

II. A média hatása: hasznos vagy káros?

- ▶ pozitív hozam: információ, szórakozás, társas kapcsolattartás, stb.
- ▶ potenciális veszélyek: viselkedéses, érzelmi és kognitív hatások: félelem, agresszió, szexuális attitűdök
- ▶ hatás a személyiségfejlődésre, társas attitűdökre, egészségre, világképre

Gyakran nem is feltétlenül a tartalom kártékony, hanem a nem megfelelően megértett vagy félreértett üzenetek és ábrázolás lehet romboló hatású.

Az előzőekben kifejtettek alapján kézenfekvő, hogy az ártalmas hatások szempontjából a gyerekek különösen veszélyeztetettek. Ők azok, akik hiányos tapasztalataik és értelmi fejlődési sajátosságaik miatt gyakran nem értik a nem nekik szóló médiatartalmakat.

A hatás befolyásoló tényezők

- személyiségjellemzők,
- motivációk (miért és mire használja az adott médiumot),
- kognitív és érzelmi folyamatok,
- demográfiai tényezők : életkor, nem
- szülők attitűdjei, családi jellegzetességek,
- médiakörnyezet

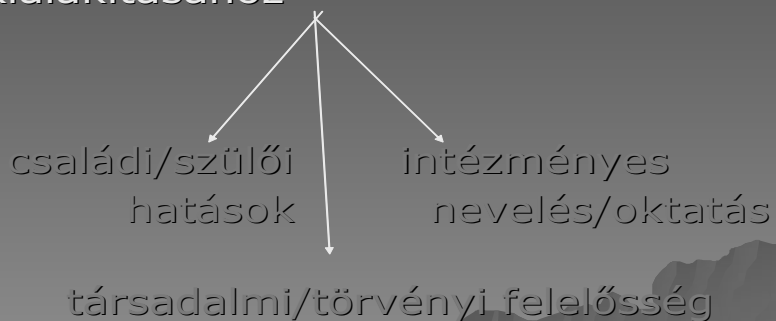
Következmény

A médiával töltött idő és a médiaértés gondolkodásbeli sajátosságai miatt a gyerekek különösen „védtelenek” a médiatartalmakkal szemben.

Ez utóbbi megállapítás átvezet bennünket a harmadik kérdéshez, hiszen a médiával való találkozás, a média használata, a tartalmak elérhetősége és kiválasztása gyerekek esetében a felnőttek felelőségének kérdését veti fel.

Következmény

- ◆ A felnőttek aktív részvétele szükséges a kritikus médiabefogadás kialakításához

III. A felelősség kérdése

Visszautalok az elnöki megnyitóra, hiszen szerencsésen cseng össze annak a pár mondata ennek a tényezőnek a hangsúlyozásával. A felelősség nem korlátozható egyetlen tényezőre és forrásra.

III. A felelősség kérdése:

- 1. a család
- 2. az intézményes oktatás/nevelés
- 3. a társadalmi felelősség
(törvényhozás és műsorkészítés felelőssége)

Mit teszünk és mit tehetnénk jobban?

Nézzük akkor a három említett területet: a család, az iskola, és a társadalmi felelősséget. Bár mindegyik nagyon fontos szerepű, most csak nagyon röviden van mód beszélni róluk.

Család és szülői felelősség:

III. A felelősség kérdése:

- ▶ III/1. A családi/szülői felelősség:
  - a médiával töltött idő
  - a médiatartalom kiválasztásának
  - a médiatartalom megértésének és értelmezésének ellenőrzése és segítése

↓

a mediáció jelentősége

Alapvetően a gyerekek egészséges fejlődése iránt elkötelezett családok, nevelők feladata és felelőssége az, hogy a gyerekeknek a médiával töltött idejét szabályozzák, a média tartalom választást és annak a megértését segítsék, értő módon befolyásolják, mediálják.

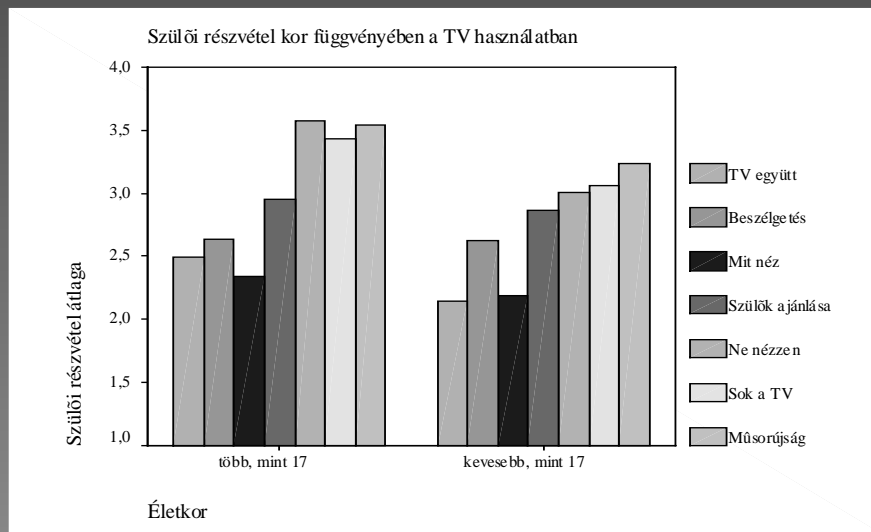
Mediáció alatt a szülők és nevelők olyan erőfeszítését értjük, mely arra irányul, hogy megértsék, lefordítsák a gyerekek számára a médiatartalmakat az adott fejlődési szintnek megfelelően.

A szülői mediáció

szülők/nevelők aktív erőfeszítése, mely arra irányul, hogy a fizikai és szociális környezet komplex természetét az adott gyerek számára kognitív képességeinek megfelelően „lefordítsák”, közvetítsék, érthetővé tegyék
(Buerkel-Rothfuss et al.2001).

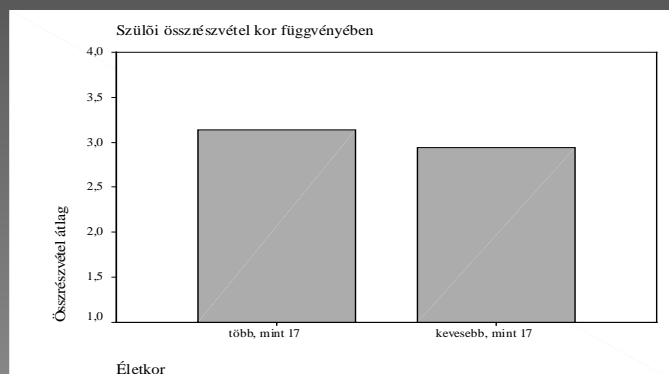
Hadd mondjak egy olyan példát, ami megvilágítja azt, miről is van szó. Képzelnék el egy szülőt, aki sétál a 6-7 év körüli gyerekével a Nagykörúton. Fogja gyerek kezét a szülő, odaérnek egy kereszteződéshez, piros a lámpa. Előttük áll egy másik szülő, szintén egy gyerekkel, és a gyerek a piros lámpa ellenére elindulna a zebrán. A szülő rettenetesen megijed, és emelt hangon, kiabálva kezd neki magyarázni: „mit képzelsz, hogy elindulsz a pirosban, hát nem tudod, hogy veszélyes?”. Mire a hátul álló kisgyerek azt mondja a szülőnek, hogy „...micsoda egy csúnya egy apuka, hogy kiabál a gyerekével!”. A szülő pedig elmagyarázza, hogy ez az apuka nem csúnya, hanem megijedt, és félti a gyerekét. Ilyen és ehhez hasonló mindennapi esetekben a szülő mediál. Azaz elmagyarázza, hogy a viselkedés mögött milyen fajta szándék volt, és ennek fényében az adott viselkedés egészen más értelmet nyerhet. A fenti apuka viselkedése hiába tűnik agresszívnek, a mögöttes szándék ismeretében már nem az. Tulajdonképpen erre, ilyen mediálásra lenne nagyon nagy szükség a médiatartalmak esetében. Úgy tűnik, hogy ez az egyik legfontosabb szülői feladat lenne a gyerek és média kapcsolatában. Ennek sajnos ellentmondanak azok az adatok, amelyeket mi kaptunk vizsgálataink során. Itt egy pár olyan adatot látnak, amit 2005-ben egy olyan vizsgálatban kaptunk, amit az ORTT és a Gyerekmentő Szolgálat közös felkérésére végeztünk. A vizsgálat egyik célja annak felmérése volt, hogy mit tesznek a szülők a gyerekek médiahasználatában. Ezt a táblát csak felvillantom megmutatva, hogy ilyen kérdéseket tettünk fel a gyerekeknek : „...milyen gyakran fordul elő az, hogy tévét együtt nézitek; beszélgettek arról, amit láttál; tudja a szülő, hogy mit nézel; van-e olyan eset, hogy a szülő ajánl valamit, hogy megnézd; vagy mondja azt, hogy ne nézd meg; stb”. A gyerekek egy 4 fokú skálán jelölhették, azaz karikázhatták be, hogy „nagyon gyakran...”, „néha...”, „ritkán...”, vagy „soha nem...” fordul elő az adott esemény. Ennek értelmében minél magasabb a grafikon, annál inkább „soha sem fordul elő” a kérdéses szülői aktivitás.

1. Szülői részvétel a TV használatban (kor függvényében) (1= nagyon gyakran.....4= soha)

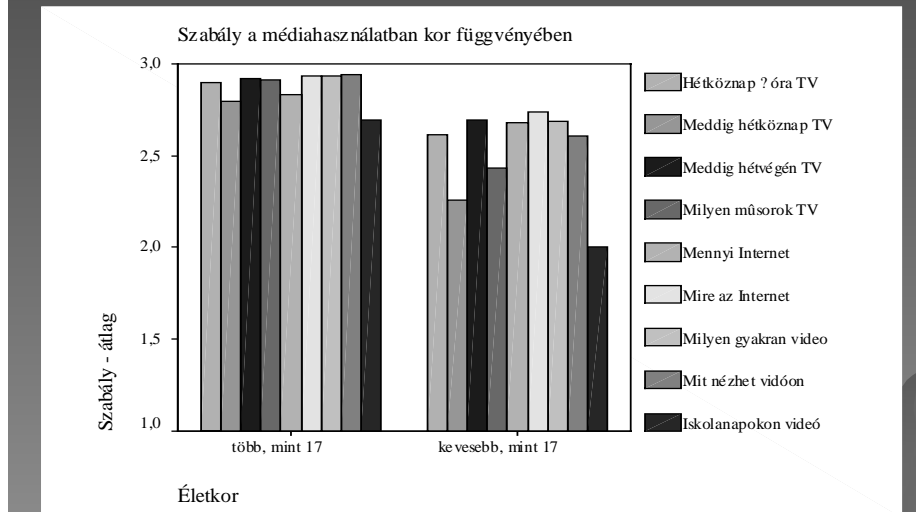
A grafikonok szemléletesen mutatják, hogy a hazai reprezentatív mintán végzett felmérés szerint a szülők milyen aktívan vesznek részt a gyerekek médiahasználatában (itt elsősorban a televízió használatában). Két korosztályt látnak itt, a több mint 12, és a kevesebb mint 12 éveseket. Nem túl rózsás a kép. A szülők gyakorlatilag soha nem mondják azt, hogy a gyerekek ne nézzen valamilyen tartalmat, és gyakorlatilag nem ajánlja a műsorújságot a megfelelő program kiválasztásához. Ha összesítettük az összes televízióra, számítógépre, videóra, Internethasználatra vonatkozó adatokat, aszerint, hogy a szülő mennyire vesz részt, akkor a sok grafikont összesítve ezt az összefüggést láttuk.

1. Szülői összrészvétel a kor függvényében (1= nagyon gyakran.....4= soha)

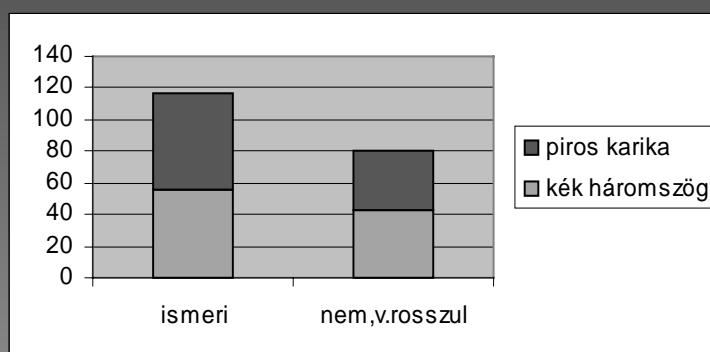
A másik lehetséges mutatója a szülők részvételének a gyerekek médiahasználatában az, hogy mit enged a szülő, mire vonatkozóan van szabály otthon.

2.Szülői szabályok a médiahasználatban (kor függvényében) (1=van szabály....3=nincs szabály)

A következő grafikon pedig egy 2002-es olyan ORTT vizsgálat adataiból mutat be, amiben azt kérdeztük többek között, hogy ismeri-e a szülő a piros karika és a kék háromszög jelölést a műsorújságban, amivel a műsorok egy bizonyos korhatárig való besorolását és ajánlását jelölik. Mint látható, az egyes életkor alatt káros hatásra figyelmeztető piros karikát a szülők fele nem is ismeri.

2. Szülők ismeretei a korhatári jelekről

A felelősség kérdése azonban az intézményes oktatás felelősségét és lehetőségeit is érinti. Szerte a világon ez forrongó és fejlődő terület. A média lehetséges káros hatásaival kapcsolatos társadalmi aggodalom egyre több országban arra készíti az intézményeket, hogy valamit tegyenek. Ilyen az iskolai oktatás, de ilyen például az iskolán kívüli minden olyan erőfeszítés, ami a gyerekek médiaértését képes lenne elősegíteni. Én kettő dolgot emelnék ki, ami itthon az iskolák keretein belül ígéretesen zajlik. Az egyik a mozgókép és médiaismeretet

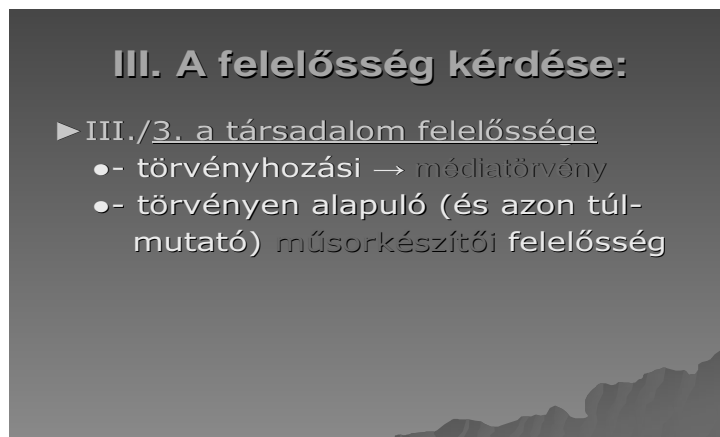
tantárgy, ami NAT –ba illesztve a felső tagozaton, 12 éves kortól kezdve segít a gyerekeknek. A másik pedig a kisebbek, az alsó tagozatosok számára kidolgozott olyan program, amiben az itt ülők közül többen érintve vagyunk. Ez a „Médiatudor”, a nemzetközi elnevezése szerint a Media Smart program. Ami nem tantárgyként, hanem aktivitási egységekként bármely tanórába beilleszthető a legelső évfolyamtól, osztálytól kezdve, és a reklám működésének és sajátosságainak megismerésén keresztül a média működését teszi érthetővé, és segíti a tudatos, kritikus médiaértést. Mint láttuk, ez a tényező védettebbé teheti a hatásokkal szemben.

III. A felelősség kérdése:

- ▶ III./2. az intézményes oktatás/nevelés felelőssége és lehetőségei
  - NAT: Mozgókép és médiaismeret tantárgy 12-18 éveseknek (2004-től)
  - Médiatudor program : a reklám (és ezen keresztül a média) készítésének, működésének, és céljának megismertetése a 6-10 évesekkel (tesztfázis)

Végül a harmadik terület a társadalom felelőssége.

III. A felelősség kérdése:

- ▶ III./3. a társadalom felelőssége
  - törvényhozási → médiatörvény
  - törvényen alapuló (és azon túlmutató) műsorkészítői felelősség

Mint az ábrán látható, a társadalmi felelősséget kettéválasztanám. Van a törvényhozási és a műsorkészítési felelősség. Törvényhozási felelősség a médiatörvényben testesül meg, amelynek átdolgozása, módosítása éppen folyamatban van. Ahogy hallottuk elnök úrtól, sok minden indokolja a törvény átalakulását. Nem kevésbé jelentős viszont a törvényen alapuló műsorkészítői felelősség, végül is mindent a törvény soha nem is fog tudni szabályozni. Ezen a téren józan önfegyelmezés, önszabályozás szükséges, aminek - azt gondolom-, trendjében biztató jeleket is látni. Vannak aztán a felelősség megnyilvánulásának más jelei is. Talán sokan

tudják, hogy az Egyesült Államokban bizonyos televíziókat nem lehet kapni az úgynevezett V (azaz „violence”) –chip nélkül. Ez a chip, ami a készülékekbe beszerelve a szülőket állítja olyan lehetőség elé, hogy zároljanak olyan programot, amelyeket már a besorolás során elláttak olyan jelzésekkel, ami az erőszakos és szexuális tartalomra/beszédre utal.

Mint látható, több lehetőség és még több feladat áll a gyerekekkel szemben felelősséggel tartozók előtt. Családi, intézményes, és társadalmi szinten egyaránt van még teendők.

Ez volt az a gondolati keret, melyben a beszélgetés továbbfolytatását javaslom. Azt gondolom, szemmel látható lesz, hogy a felvázoltak közül melyik problémakörhöz, kérdéshez, területhez illeszkednek a további hozzászólások. Ezzel a magam részéről befejezve megnyitnám ezek sorát. A tervek szerint mindenki tíz percen exponálja a témáját. Sajnos az a kellemetlen feladat is rám hárul, hogy ezt a tíz percet betartassam, azért, hogy a hozzászólások után a nagyon is izgalmasnak ígérkező vitára szánt időt szabadon hagyjuk. Kérem szépen az első hozzászólót, Pászthy Beát, gyermekorvos - gyermekpszichiátert, hogy tartsa meg az elsőként hozzászólását.

A média által közvetített ideálok hatása a gyermekek és serdülők testképére

A biopszichoszociális megközelítés szempontjából az evészavarokat paradigmaticus értékű pszichoszomatikus zavaroknak tartjuk, mert kitűnően példázzák azt, hogy a társadalmi-, kulturális tényezők (pl. a karcsúságideál nyomása), a pszichológiai vonatkozások (egyéni és családdinamikai tényezők) és a biológiai eltérések milyen komplex módon jelenhetnek meg egy kórképben ötvözve.

Az evés zavarai

A táplálkozási zavarok – főleg elterjedtségük és súlyosságuk miatt – az utóbbi pár évtizedben meglehetősen előtérbe kerültek. Leggyakoribb formái az *anorexia nervosa* és a *bulimia nervosa*. Hangsúlyozni kell azonban, hogy az USA-ban már súlyos közegészségügyi problémát okozó serdülőkori *obesitás* (kövérség) jelentős része nem szervi eredetű, hanem életmódbeli és pszichés tényezők vezetnek kialakulásához.

Az újonnan leírt testképzavar az *inverz anorexia*, ami férfiakban jelentkezik. A betegek intenzív testépítést folytatnak, gyakran használnak anabolikus szteroidokat.

E testépítő fiúk és férfiak soványnak tartják magukat. A testképzavar, vagyis hogy a beteg nagy súlya és izomtömege ellenére is soványnak látja magát, pontosan fordított mint az anorexiában, innen ered a szindróma neve is. A kórkép azért figyelemre méltó, mert prevalenciája emelkedik a serdülő és fiatal felnőtt férfiak körében. A kórkép megjelenésében és fennmaradásában igen jelentős szerepe van a tömegmédiák által közvetített férfi-ideál (a Schwarzenegger-típusú férfi) térnyerésének.

Korunkra jellemző evészavar az *orthorexia nervosa*, amely kényszeresen túlhangsúlyozott egészséges táplálkozást, diétázást jelent. Aki e kórképben szenved, az megszállottan foglalkozik az egészséggel és a bevitt tápanyag minőségével, s folyamatosan attól retteg, hogy nem jut hozzá a speciális diétájához, szinte egész napját az általa egyedül elfogadhatónak tartott táplálék elkészítése foglalja le.

Az anorexia nervosa

Az anorexia nervosa súlyos, potenciálisan életveszélyes betegség. Követéses vizsgálatok tanulsága szerint a kórkép halálozási rátája a betegség kezdete után 10 évvel 6-10%, 20 év után a 20%-ot is eléri, ami az összes pszichiátriai betegséget figyelembe véve a legmagasabb. Igen nagy a kórkép krónikussá válásának aránya is. A túlélő betegeknek csupán 45-50%-a gyógyul meg, bár többségüknél maradhatnak egyes kóros evési szokások vagy gondolatok. A betegek 30-35%-a bizonyos tünetekben javulást mutat, míg 20%-a krónikusan anorexiás marad.

Az anorexia nervosa jellemzően a fiatal nők betegsége, leggyakrabban a serdülőkorban, 15-17 év körül kezdődik. Az utóbbi időben azonban egyre gyakrabban találkozunk korai pubertáskori, 12-14 éves korban kezdődő, illetve prepubertás korban, 9-11 évesen kezdődő kórképpel is. A betegség egyre korábban indul.

A serdülő lányok között az anorexia nervosa – az obesitas és az asthma bronchiale után – a harmadik leggyakoribb krónikus betegség, gyakorisága 0,3-0,6% közötti, és incidenciája az epidemiológiai vizsgálatok szerint riasztó mértékben növekszik az utóbbi évtizedekben. Az evészavar jellemzően a nők betegsége, az összes megbetegedés csupán 2-8 %-a érinti a férfiakat.

A pszichoszomatikus kórképek megértésének, diagnosztizálásának és terápiájának szempontjából elengedhetetlen a multidiszciplináris szemlélet. A gyermek- és serdülőkorban kezdődő anorexia nervosa kialakulása pszichés eredetű, azonban a komplikációi szomatikus

tünetek és kórállapotok, melyek a növekvő és fejlődésben levő szervezet bármely szervét károsíthatják. Jóllehet a komplikációk többsége javul az anorexia sikeres kezelésének hatására, némelyek, elsősorban a csonttritkulás és a hosszúnövekedésben való elmaradás, potenciálisan irreverzibilisek.

Tünetek, amelyeket a szülő, tanár, a barát, az észlelő orvos felismerhet

Néhány tünetet fontos hangsúlyozottan tárgyalni, mert megkönnyíti a mihamarabbi diagnózisalkotást. Ezek a következők:

Az evészavaros beteg

- ✓ testképzavarral küzd (soványsága ellenére kövérnek látja magát)
- ✓ intenzíven aggódik alakjával kapcsolatban
- ✓ jelentősen megváltozik az evésmagatartása
- ✓ karcsúsághajszoló viselkedésformákat alkalmaz (pl. túlzó módon sportol, állandóan mozgásban van, állva olvas stb.)
- ✓ erőteljesen fogy, illetve a gyermek- és serdülőkorban elmarad a testi fejlődése az elégtelen táplálkozás miatt

A testkép és zavara

A testkép összetett, több komponensből álló élmények, érzések és gondolatok összessége, amely az énkép és az önértékelés szerves része. Napjainkban számos kutatás központi témaként szerepel, főként az evészavarok kontextusában.

A testkép az egyén saját testével kapcsolatos pszichológiai élménye, attitűdje, meghatározza az önértékelést és énképet. A testkép megítélésében, az ideális testalak divatjában a kultúra és az adott kor is fontos szerepet játszik. Testkép zavara az anorexia nervosa vezető tünete.

Az adott kor befolyása a testkép alakulására

Minthogy a testkép megítélésében, az ideális testalak elterjedésében a kultúra és az adott kor is szerepet játszik, így rendkívüli jelentősége van a médiának abban, ahogy közvetíti a gyermek- és serdülőkorúak felé a kor által elfogadott és „ideálisnak ítélt” testképet. Jelen korunkban a tökéletesség és a sikeresség jelképe a soványság.

„A testek nem születnek, nem a természet adományai, hanem konstrukciók, mégpedig olyan konstrukciók, amelyeket külső, társadalmi erők jelentésadási, szimbolizációs tevékenységgel hoznak létre” (Csabai és Erős, 2000). Ez azt jelenti, hogy a kívánatos testalaknak a különböző korokban, kultúrákban jelentése van. A huszadik század elejéig a telt, molett női alak volt a divat a legtöbb kultúrkörben. Ez a fejlett országokban a jólét, a luxus, az anyagi biztonság szimbóluma volt. Az ideális nőalak gyökeres változását a huszadik század hozta meg, amikor már az általános jólét miatt az étel visszautasítása, és a vékony alak elérése lett a cél. Míg korábban az alacsony társadalmi rang és a kövérség fordított arányosságban voltak, mára az alsóbb rétegekben kilencszer több a kövér kislány a hatévesek között. Napjainkra egyre nagyobb teret hódít magának a vékonyság ideálja. Ezt bizonyítja többek közt Cogan és munkatársainak (1996) vizsgálata, amely szerint az amerikai bankjegyeken a szabadságot szimbolizáló nőalak a harmincas évekhez képest szembetűnően vékonyabb lett. Turner és munkatársai (1997) a Playboy magazin modelljeit vizsgálva a soványság felé tartó erős tendenciát figyelt meg 1960 és 1979 között. A férfi modelleket vizsgálva Petrie és munkatársai (1996) nem tapasztaltak ilyen jellegű változásokat 1960 és 1992 között. Hazánkban sincs ez másképp, a szinte kóros soványság ideálja főleg a szépségiparban tapasztalható. Györfy a Miss Hungary győztesének testtömegindexét vizsgálva arra jutott, hogy az 1996., 1997., és 1998. évi szépségkirálynő is a túlzottan sovány (anorexiás) kategóriába tartozik.

A testkép kulturális eltérései

Természetesen nem csak időben, hanem területenként is változik a nőalak megítélése. Napjainkban az arab világban és a fejlődő országokban még mindig a kövér nőket tekintik vonzónak, mivel ezzel a férfiak azt mutatják a külvilág felé, hogy gazdagok, nincs igényük feleségük munkájára. Mauritánia és Nigéria egyes törzseinél a lányokat házasság előtt úgynevezett „hizlalóházakba” küldik, hogy leendő férjük vonzónak lássa őket. (Túry és Szabó, 2000).

A kulturális különbségek a saját testtel való elégedettségben is mérhetőek. A nyugati társadalmakban, ahol a szinte elérhetetlen soványság az eszménykép, a nők nagy része elégedetlen saját testével. Dolan és munkatársai Angliában afro-karibi, fehér és ázsiai származású nők körében a legmagasabb elégedetlenséget a fehér nők között tapasztalták.

Az Egyesült Államokban is nagy eltéréseket találtak a fehér és afro-amerikai nők között: a fehér nők lényegesen elégedetlenebbek testükkal. A különbségek minden korosztályban megjelennek. Ennek magyarázatára több elmélet is született: a fekete lányokra anyjuk van nagyobb hatással, míg a fehér lányokra a média és a kortársak. Érdekes megfigyelésről számolt be Jackson és McGill, miszerint a fekete férfiak jobban szeretik a teltebb alakot, és egy megítélési feladatban több pozitív tulajdonságot rendelnek a kövér nőkhöz mint a vékonyakhoz. A társadalom erős befolyása miatt azonban azokban a fekete csoportokban, ahol az értékek és normák a nyugati trendekhez igazodtak, egyre inkább jellemző a soványság idealizálása (Túry és Szabó 2000).

A nyugati társadalmakban a karcsúság eszményképét legerősebben a média közvetíti. Az újságokban, televízióban egyre több, fogyással, diétázással kapcsolatos hirdetés tűnik fel, de más termékeket is főként vékony, fiatal lányok reklámoznak. Andersen és DiDomenico 1992-ben bebizonyították, hogy ezen tényezők negatív hatással vannak a nők testi elégedettségére. Ugyanezt vizsgálva Stice és munkatársai 1994-ben azt figyelték meg, hogy a modellekkel való összehasonlítás sok nőnél depressziót, szorongást, elégedetlenséget okoz.

Azonban nem csak a reklámpia területén találkozhatunk elérhetetlen ideálokkal. Norton és munkatársai szerint a kislányok számára tervezett Barbie babák alakja olyannyira mesterséges, hogy a valóságban csak minden százazredik nő rendelkezik az övéhez hasonló paraméterekkel. A kirakatbabák alakját vizsgálva Rintala és Mustajoki arra a következtetésre jutott, hogy hús-vér nőként annyira alacsony lenne a testtömegindexük, hogy nem menstruálnának.

Azt, hogy a nyugati kultúrában milyen mélyen gyökeret vert a kövérséggel szembeni negatív attitűd, jól példázza Philip Ley szellemes vizsgálata: hatéves gyerekek a kövér külsőhöz a lusta, csaló, feledékeny, illetlen, buta és koszos jelzőket társították.

A testkép nemek közötti eltérései

A férfiak és nők testképpel való elégedettsége közötti különbséget több szerző vizsgálta. Fallon és Rozin (1985) az általuk kifejlesztett Emberalakrajzok Tesztjével vizsgáltak különböző kérdéseket. Mintájuk 248 férfiból és 227 nőből állt. A teszt sematikus emberalakrajzokat tartalmaz, amelyből az instrukció szerint kell választani. Kérdéseik a következők voltak: a jelenlegi és a vágyott testalak kiválasztása, azon testalak kiválasztása mindkét nemből, amelyet általában ideálisnak tart, azon testalak kiválasztása, amelyik az ellenkező nemnek tetszik, illetve a legvisszataszítóbb figurák kiválasztása mindkét nemnél.

Eredményeik azt mutatják, hogy a férfiaknál a jelenlegi és az ideálisnak tartott alakok közt nem volt szignifikáns különbség, míg nők a jelenlegi testalkatukat tartották a legkövérebbnek. Mindkét nem tévedett abban, hogy az ellenkező neműek mit tartanak ideálisnak: a nők vékonyabbnak gondolták a férfiaknak imponáló testet annál, mint amit a férfiak megjelöltek,

míg a férfiak izmosabb, teltebb testről gondolták, hogy jobban tetszik a nőknek, ugyanakkor a nők a kevésbé izmos és telt férfi testalakot tartottak vonzónak.

Feingold és Mazzella (1998) több mint kétszáz tanulmány meta-analízisét elvégezve azt tapasztalták, hogy az elmúlt harminc évben nőtt a férfiak és nők közti különbség a testi elégedetlenség vonatkozásában, a nők jóval elégedetlenebben saját testükkel, melyben jelentős szerepe van a médiumok által sugallt vékonyság ideálnak.

A média hatása az evészavarokra

Régóta ismert az a tény, hogy az anorexia nervosa kialakulásában a média lényeges szerepet játszik. Meggyőző erejű Becker kísérlete, aki a Fidzsi-szigeteken vizsgálta a zavart táplálkozási magatartások gyakoriságának változását serdülő lányok között egy hónappal, majd három évvel a rendszeres televíziós műsorszórás bevezetése után.

Az eredetileg evészavartól mentes – testes szépségideált preferáló – populációban 3 év alatt drámaian megnőtt a kóros testsúlykontroll-módszereket alkalmazók száma. Ez a megfigyelés is alátámasztja azokat az elméleteket, amelyek szerint a televízió mintaadó volta jelentős szerepet játszik a testképzavar kialakulásában. A média a divatos modern életmód, mesterségesen kialakított szépségideál közvetítésével hamis képet kelt a serdülőkben a női alakról. A televízióban és a mozifilmekben jelenleg szereplő nők jóval karcsúbbak, mint akár 30 évvel ezelőtt. Ezen túlmenően, számos újság, televízió- és rádióműsor foglalkozik a diétázással, a divatos fitness-életmóddal, a modern étkezéssel, ezzel is túlhangsúlyozva az alak, a karcsúság és az azzal való foglalkozás fontosságát.

A mai napon (2007. május 6-án), éppen mikor e sorokat írom, az „origo” weboldal vezércikke a „Kevés evés - hosszú élet” címet viseli, s azzal foglalkozik, hogy az alacsony kalóriabevitel a hosszú élet forrása lehet. Ezt azzal magyarázzák a módszer hívei, hogy az anyagcsere lelassulásával a sejttanyagcsere is lassul, s ez lassítja az öregedést. A calorie restriction (Calorie Restriction Optimal Nutrition) híveinek szinte egész napját az köti le, hogy mit és hogyan egyenek egészségük érdekében. Korunk médiakommunikációjára jellemző „fiatalság - tökéletesség kultusz” többeket arra sarkall, hogy az öregedéstől és az élet végességétől való félelmüket, szorongásukat valamely szélsőséges táplálkozási zavar híveként próbálják meg legyőzni, és ilyen módon konzerválják fiatalságukat.

Az internet és evészavarok

Az internet – mint új médium – összesíti magában a nyomtatott sajtó és a televízió sok tulajdonságát. A nyomtatott sajtó elektronikus változatain túl rengeteg site szól táplálkozási-, divat- és életmód-tanácsadásról, sőt, az internetről gyakran letölthetők az ezzel foglalkozó tv-műsorok is. Az üzenetszórásos médiumokkal ellentétben itt a felhasználó választhatja meg, hogy milyen információt akar megszerezni, tehát az információk sokkal erősebb szelekcióját teszi lehetővé, mint bármelyik másik médium esetében. Lényegesen különbözik abban is, hogy interaktív, vagyis az internetező bármilyen témához – ahol erre lehetőség van – hozzáfűzheti saját véleményét. Ennek a véleménynyilvánításnak tipikus helyei a fórumok, ahol az internetező olyan felhasználókkal teremthet kapcsolatot, akikkel közös az érdeklődése. Fentiekből is látható, hogy az Internet újabban egyre nagyobb szerepet játszik a társas kapcsolatok kialakulásában és szociológiai szempontból jelentős csoportképző szereppel bír.

Az internet jelenleg az információ minden eddiginél nagyobb tárháza. Gyors és egyszerű hozzáférést biztosít minden felhasználója számára. Interaktivitása révén nagy szerepet játszik az interperszonális kommunikációban és csoportképző szerepének köszönhetően a közösségek kialakulásában. Ezek a feltételek deviáns csoportok kialakulásának is kedveznek,

amelyek – az Internet vélt anonimitását kihasználva – gyakran megjelennek az interneten. Az internetet tiltott tartalmak tárolására vagy keresésére használókat (pl. pedofileket) többnyire gyorsan beazonosítják és felelőségre vonják.

Azon csoportok és oldalak felszámolására viszont, melyek nem tesznek semmi „törvénybe ütközőt”, sajnálatos módon semmilyen jogi lehetőség sincs. Ezek közé tartoznak a Pro-Ana (pro-anorexia) és Pro-Mia (pro-bulimia) site-ok. Ezeket az oldalakat evészavarban vagy szubklinikai evészavarban szenvedő tinédzser lányok szerkesztik. Egyfajta blogok – webes naplók –, amelyeken a szerzők gondolataikat, problémáikat, esetleg költeményeiket vagy képeiket publikálják.

A Pro-Ana site-ok szerzői oldalaikat az anorexiát népszerűsítő vagy annak káros voltát tagadó vélemények ismertetésére használják. Jelmondatuk: „*Az anorexia nem betegség, hanem életstílus, a tökéletességhez vezető út!*”. Az egyes site-ok köré egész csoportok gyűlnek, és tanácsokat osztanak meg egymással arra vonatkozóan, hogyan titkolják el nem-evésüket a család előtt, milyen kifogásokat hozzanak fel, ha enni hívják őket és különösen, hogyan merítsenek erőt és kitartást a koplalásukhoz. Jelmondatuk: „*Starving For Perfection*” („koplalás a tökéletességért”), és csontsovány modellek, színésznők fényképeivel biztatják magukat a további súlycsökkentésre – ez a „*Thinspiration*” (egy angol nyelvi lelemény a „sovány” és az „inspiráció” szavak összevonásával).

Az evészavart propagáló oldalak általában nagy szolgáltatók ingyenes tárhelyein helyezkednek el, jellegzetesen magánoldalak. Látszik rajtuk, hogy sokat foglalkoznak velük: naponta frissítik, karbantartják, új szövegeket, képeket helyeznek fel, de a felépítésük jellemző módon amatőr. Az oldalak gyakran tartalmaznak kreatív elemeket: versek és novellák, animációk, montázsok és filmek találhatóak rajtuk. Gyakoriak az egymásra utaló kereszthivatkozások. Az oldalon felsorolt kedvenc linkek az Internetes barátnők oldalaira mutatnak, vagyis más Pro-Ana site-okra, ahonnan szintén hivatkoznak vissza rájuk, tehát ezek a kereszthivatkozások kis zárt közösségeket rajzolnak körbe. Természetesen vannak nagyobb site-ok is, amelyek ezeket a kis közösségeket összekapcsolják, mintegy számon tartják. Egy átlagos Pro-Ana site hús látogatót regisztrál naponta. A legnépszerűbb site-okat akár ötvenen is megnézik egy nap. Az egyik legnagyobb amerikai ingyenes tárhely-szolgáltató, a freewebs.com oldalain 2006 júliusában 111 aktív és 25 törölt Pro-Ana site-ot találtunk. Az angol nyelvű Pro-Ana oldalak száma körülbelül 500-ra tehető. Az általunk fellelt legrégebbi oldal 2002 áprilisában indult.

A Pro-Ana közösségek óriási veszélyt jelentenek a kezdődő vagy szubklinikus evészavarban szenvedőkre. A serdülő lányok a betegség következtében rendszerint elszigetelődnek a családjuktól és környezetüktől. Mivel minden érzelmük és gondolatuk az evés és annak kontrollja köré csoportosul, minden hozzáférhető helyről – elsősorban az internetről – ezzel összefüggő információkat gyűjtnek. A keresőkbe diétával vagy testsúlycsökkentéssel kapcsolatos kulcsszavakat írva könnyen eljuthatnak ezekre az oldalakra, ahol olyan, hasonló problémákkal küzdő lányokat találnak, akik egymást „segítik”, „biztatják” a „kilók elleni harcban”. A zárt csoport tagjai inkább hisznek az internetes barátnőknek, akik ismerik és megértik a problémáikat, mint a szüleiknek, akikkel a kapcsolatuk egyébként is konfliktusokkal terhelt. A kezelést nehezítheti, hogy nem, vagy csak megkésve fordulnak orvoshoz, a terápiának pedig nagyon ellene hat egy olyan közösség, amely értéknek tartja az állapotát és fontosabbnak a soványságot, mint az egészséget. Mindezek jelentőségét felmérve egyes ingyenes web-tárhelyek üzemeltetői letiltották az ilyen tartalmú oldalakat. Ez sajnos nem megoldás a problémára, ugyanis egyrészt más tárhelyen ugyanezek az oldalak zavartalanul tovább üzemelhetnek, másrészt a közösségek a nyilvános chat-szobákban akadálytalanul folytatják a tapasztalatcserét.

Magyarországon az otthoni internet-elérés elsősorban klasszikusan középosztálybeli, értelmiségi családoknak volt, bár mára ez a tendencia megváltozott, és az internet lassan

mindenki számára elérhetővé válik. Magyarországon 2001-ben a háztartások 6%-a rendelkezett Internet-eléréssel, 2005-re ez a szám 22%-ra nőtt. Az otthoni internet-hozzáférés 2002 óta a vizsgált populációban havonta 2-3 százalékkal bővült.

Ezzel párhuzamosan megfigyelhető az evészavarok elterjedése, mely a legváltozatosabb társadalmi csoportokban is megjelenik.

A klasszikus WWW-paradigma szerint a fehér nyugati nők (*White Western Women*) a legveszélyeztetettebbek az evészavarok kialakulása szempontjából. Ezt a paradigmát a legújabb epidemiológiai vizsgálatok eredményei megdöntik, mostanra eltűnt az eltérő szocioökonómiai státuszú csoportok között lévő, korábban szignifikáns különbség.

A két jelenség összefüggése adataink alapján nem bizonyítható egyértelműen, de felmerülhet az ok-okozati kapcsolat lehetősége a világháló használatának hétköznapivá válása és az evészavarok terjedése között.

S hogy milyen lehetőségei és kötelezettségei vannak a médiának a fenti táplálkozásbeli – és testképzavarok, valamint az egyre növekvő számú pszichés problémák terjedésének leküzdésében?

A médiának – mivel szinte mindenkihez elér – felbecsülhetetlen szerepe lenne a szélsőségektől és vadhajtásoktól mentes egészséges életmód terjesztésében. Szisztematikus felvilágosító munkával számos gyermek és serdülő már fiatalon gyakorolhatná az egészség- és testtudatos magatartást. Hiszem, ha így volna, két évtized múlva kevesebb alkoholista, tüdőbeteg, szenvedélybeteg, depressziós, daganatos beteg és mozgásszervi beteg terhelné az egészségügyi ellátórendszert. Bár nem közvetlenül látszik, a prevenciónak óriási a jelentősége. A média szerepe pedig éppen a prevenció elősegítése.

A gyermekek jelentős hányada több időt tölt televízió előtt (napi 4 óra!) mint családjával, ezért a médiumoknak abban is jelentős szerepet kellene vállalniuk, hogy a helyes életmódra, a konfliktuskezelésre, a kommunikációra oktassa az ifjúságot és helyes megküzdési stratégiákat és mintákat közvetítsen a fiatalok felé. Ezen elv érvényesítésére sajnos nem látok törekvéseket.

A médiának egyedülálló lehetősége van abban is, hogy műsoraival a saját magával és környezetével (család, közösség, lakóhely, élővilág) szemben igényes, felelős és tudatosan cselekvő fiatal generáció felnövekedését segítse.

Mert Magyarország jövője és reménysége a ma helyesen felnevelt fiatalság. És ahhoz, hogy reményteli jövőnk legyen összehangoltan és egyetértésben azonnal cselekednünk kell.

Simonné Toldi Ágnes

A tévéműsorok és a reklámok hatása a gyermekekre a szülők aspektusából

Köszönöm a lehetőséget, hogy elmondhatom Önök előtt szülői aspektusból a média törvényi szabályozását, a reklám, valamint az egyes műsorok hatását a kiskorú gyermekek, illetve a fiatalok szempontjából.

Két évig voltam folyamatosan a Magyar Televízió Közalapítvány kuratóriumának civil tagja, így módombá állt megismerni többek között a média törvényt is.

Első alkalommal a Szülők Egyesülete a Gyermekekért közhasznú szervezet delegáltjaként a gyermek és ifjúság országos érdekképviselői kategóriában. Ez idő alatt lobbyztam a gyermek és ifjúsági műsorokért, a természet filmekért, melyben több kurátor társam, de az elnökség 1-1 tagja is segített, valamint a Magyar Televízió akkori elnöke is.

Második alkalommal a Szülők a Hallássérült Gyermekekért Egyesület delegáltjaként, a testi állapotuk miatt súlyosan hátrányos helyzetben lévők országos érdekképviselői kategóriában. Ebben az időben szerettem volna elérni, hogy egyes műsorok feliratozva is megjelenjenek a közszolgálati televízió képernyőjén.

Nem volt eredményes a lobby tevékenység, mert pénzhiányra, és a teletextre hivatkozott a legilletékesebb személy. Nem igazán értettem, hiszen nem minden családnak van teletextes televíziója.

Nagyban fejleszthetné a beszédképességüket, szókincsük gyarapodását azoknak a gyerekeknek, akiknek implantátumot építettek be annak érdekében, hogy halljanak.

Magyarországon egyre több kisgyereken hajtanak végre ilyen műtétet. Ők később kezdenek el beszélni, előfordul, hogy csak 5-6 éves korukban.

A feliratozással ellátott műsorok a már halló, de még nem megfelelően beszélő gyerekeknek, a hallókészülékesekeknek, illetve a teljesen süket gyermekeknek, felnőtteknek is lehetővé tenné a televíziózást, mert rádiót nem tudnak hallgatni. Gyarapíthatnák szókincsüket, javulhatna az olvasási és megértési készségük.

Törvényi szabályozás

Az 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról – sajnos csak a közszolgálati médiákra, az ORTT-re, a kuratóriumokra, pályázatra, stb. vonatkozik. A törvény ugyan rendelkezik a kiskorúak védelméről az

- **5/A §-tól az 5/F §-ig**, de nem érvényesíthető.

Javasoljuk a média törvény mielőbbi módosítását, és kiterjesztését a kereskedelmi médiumokra is. A jogalkotási folyamatba be kell vonni az érintett országos társadalmi szervezeteket is. Azért is lenne fontos, hogy a kiskorúakat, a fiatalokat, de időnként a felnőtteket is veszélyeztető műsorok sugárzási időpontja szigorodjon.

A reklám hatása a gyermekekre

Az 1996. évi I. a rádiózásról és televíziózásról szóló törvényben - 10. §-tól a 17. §-ig - reklámkorlátok és- tilalmak is szabályoz, de **nem szabályozza**, hogy **mely műsoridőben, milyen reklámot lehet közzé tenni.**

Nem szerencsés kora délután, illetve a vacsora időpontjában – pl. tampon, betétet, stb. – reklámozni.

Mondom ezt annak ellenére, hogy a mai világunk kommunikációs zűrzavarában igen fontos szerepe van a reklámnak. A televízióknak bevételi forrás, különösen a kereskedelmi csatornáknak.

Kérdések merülnek fel a reklámmal kapcsolatban:

1. Azért kell, mert egyébként eladhatatlan az árú?
2. Azért kell, hogy több fogyjon az adott árúból?
3. Azért kell, hogy a szülőkre haragítsák gyermekeiket, ha mégsem veszi meg a reklámozott terméket?

A reklámmal csak megtévesztik, félrevezetik az egyébként tudatos vásárlókat, illetve megpróbálják átformálni tudatos vásárlási szokásokat. A gyerekekre, családokra is rossz hatással van a reklám, mivel nem minden család engedheti meg anyagi okokból, hogy az agyon reklámozott terméket megvegye gyermekének. Családi konfliktus kirobbantójának is nevezhetjük a reklámot.

Egyes műsorok hatása gyermekekre

Javasoljuk a média törvény mielőbbi módosítását, és kiterjesztését a kereskedelmi médiumokra is. Azért is lenne fontos, hogy a kiskorúakat, de időnként a felnőtteket is veszélyeztető műsorok sugárzási időpontja szigorodjon.

Ezek a műsorok sokszor a 16-18 éves korosztálynak sem való, pláne nem a 12 éves korosztálytól, amit a piktogram jelöl. A törvény 5/c. § (2) bekezdésének megfelelően kellene műsorra tűzni - 21.00 és 05.00 óra között.

A televízióból is rengeteg szexuális tartalmú inger éri a gyerekeket.

- A **Mónika show-t** - sok velem egykorú, illetve idősebb szülő, valamint nagyszülő társam szeretné, ha lekerülne a képernyőről, mert szülő ellenességre, férfi gyűlöletre, tanít.
- A pszichoszexuális fejlődés szempontjából káros különösen a 16-20 éves fiatalokra, mert elbizonytalaníthatja a nemi hovatartozásukat.
- Egyes adás témája a nyitott kapcsolatot reklámozza.
- Alkalmanként kemény és könnyű drogosok, transzsexuálisokat, prostituáltakat vonultat fel.
- A **Balázs show-t** - 25-35 éves szülők szeretnék, ha lekerülne a képernyőről, mert itt is a megcsalás, a hűtlenség a legfőbb téma, ami negatívan hat a gyerekekre, fiatalokra.

Sokszor lehet hallani, hogy a televízió a gyerekek „elektromos bébiszittere”. A televízió előtt töltött sok-sok idő elveszi a gyerekkor szépségét, és függőséget okoz. A 12-14 éves korosztály körében terjed az agresszivitás, illetve a félelem a kisebb gyerekek körében a nem kellő időpontban sugárzott műsorok, valamint reklámok hatására.

- pl. Volt olyan reklám, amikor a kisfiú azt mondta a kislánynak, hogy „játszunk papás-mamást”, majd elkezdte verni a kisfiú a kislányt.

Szerencsére sikerült eltüntetni a képernyőről, bár nem lehet tudni, hogy volt-e negatív hatása.

A negatív látvány befolyásolhatja a későbbi női és férfi kapcsolatot, még inkább nőhet az egy szülős háztartások száma.

Egyes mesékről sem lehet elmondani, hogy jó hatással vannak a kisgyerekekre.

- Tom és Jerry

A család szerepe, a szülők felelősége

Nagy felelősség hárul a szülőkre, mivel elsősorban ők felelősek gyermekeik testi, lelki, stb. fejlődéséért, de nem tehetnek, vagy csak nagyon keveset annak érdekében, hogy védjék gyermekeiket a televíziózás káros hatásaitól.

Mentségekén jegyzem meg szülő társaim érdekében, hogy a gyermekét egyedül nevelő szülőnek a gyermekéről való gondoskodás érdekében dolgoznia kell, de igaz ez az 1-2 gyerekes családokra is, így a kora délutáni órákban nem tudják ellenőrizni gyermekük televíziózási, illetve számítógépes játékos szokásait. Ahol főállású anya van ott jobb a helyzet.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

A média hatása a kisiskolásokra

Sok szeretettel köszöntök én is mindenkit. Nagyon örülök, hogy végre a tanítói társadalom is valamilyen módon képviseltetve van. Jómagam 22 éve tanítok alsó tagozaton, kezdtem egy Somogy megyei kistelepülésben, aztán kerültem Miskolcra egy lakótelepi iskolába. Majd Kőbányán tanítottam, s jelen pillanatban a Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskolának az első osztályos tanítója vagyok.

Amiről a vitaindító előadás szólt és az azt követő hozzászólások, egyetérték velem és meg tudom erősíteni. Most az általános iskolásokra, az alsó tagozatosokra szeretném felhívni a figyelmet! Ugyanis, amit itt Bea említett, hogy milyen tüneteket okoz a média a 12 évesnél illetve esetleg idősebb korosztály számára, az jelentkezik nálunk is. Ugyan nem anorexiában és nem az említett esetekben.

Néhány évtized alatt a televízió szerepe óriásira nőtt. Mindenhol tért hódítva betört a családok, a szülők, a gyerekek mindennapjaiba.

Szüleikhez hasonlóan a gyerekek is felgyorsult életet élnek, amelyet a televízió is gerjeszt, hiszen minél rövidebb idő alatt kell minél több információt eljuttatnia közönségéhez. A gyors tempó befolyásolja a koncentrációképességet, az összpontosítást. Ez az iskolai munkában, a munkavégzésekben figyelmetlenséghez, pontatlansághoz, kapkodáshoz vezet. Egyre türelmetlenebbek, - szinte nem érnek rá semmire!

Közismert, hogy a gyermekek a televízió legodaadóbb nézői. Rajtunk, felnőtteken is múlik, hogy a műsorok hogyan épülnek be a gyermeki személyiségbe, hogyan változtatják meg azt, s egyáltalán milyen értékes felnőtteké válnak.

Egy mai gyermek már el sem tudná képzelni, milyen lenne az élet tv nélkül. Holott a nagyszüleink - esetleg szüleink - még emlékeznek azokra az időkre, mikor esténként nem a televíziózás kerítette bűvületbe őket, hanem a baráti társaság izgalmas, mesészerű történetei, a viccelődések, a mulatságok.

Az elmúlt évtizedekben a családszerkezet jelentősen megváltozott, felbomlóban van a hagyományos modell, egyre kevesebb nagycsalád létezik, nő a csonka családok száma, a válások mindennaposak. A megváltozott szerkezet miatt a családtagok kevesebb időt töltenek egymással. A televízió lényeges szerephez jutott. Éppen ezért igen célzott réteg a kisiskolás korosztály, hiszen sokak életében az ekkor szerzett tapasztalatok határozzák meg a társas kapcsolatok további alakulását, erkölcsi értékrendszerük kialakulását.

Feltevésem szerint a televízió nem egyértelműen „rossz” a gyerekek számára. Nem lehet mindenért a televíziót okolni. A család, igenis nagy szerepet játszik abban, hogy a kisiskolások miként élik meg az őket ért ingereket, mennyiben kapnak választ kérdéseikre, mennyire tudják pozitívan hasznosítani ezeket.

Azokban a családokban, ahol a gyermekek pihenése nem pusztán a televízió nézésre szorítkozik, hanem egyéb hasznosságokra (olvasás, beszélgetések, mesélés vagy akár a sport, kirándulások stb.) ott a televízió nem olyan romboló hatású. Azoknál a családoknál viszont, ahol hiányzik a kontroll, hiányoznak az értékek, ott a gyerekek kénytelenek a televízióból vett példaképekre hagyatkozni és elfogadni azokat az értékeket!

Több tanulmányban olvashatjuk, hogy a tévénézés mennyisége szerint három szint különíthető el: keveset néz televíziót, mérsékelten sokat néz és masszívan tévénéző.

Tehát a gyermekek nevelésében manapság igen nagy szerepet játszik a televízió.

A számítógép, az internet, a mobilhasználat, szinte már mindennapos, már az elsősöknél is egyre gyakoribb. Észrevehető azonban az is, hogy milyen eltérések vannak a különböző szülői hátterekből érkező gyerekek között. Mennyire figyelnek oda a korlátlan számítógép használatra, a tévénézésre.

A család az első szocializációs kötelék, ez az első kiscsoport az egyén és a társadalom között. Szocializációs szerepe szinte pótolhatatlan és felelőssége is. Természetesen az iskolának, nekünk tanítóknak is nagy a felelősségünk!

Nem hiszem, hogy az lenne a követendő út, hogy zárjuk le a televíziót! Mert nem akkor teszünk jót!

Több a témához kapcsolódó felmérést, kutatási anyagot olvasva és a saját és kollégáim tapasztalatai alapján állíthatom, hogy a televíziózás mennyiségi és minőségi változói és a család szocializációs hatásai összefüggenek. Azok a gyerekek, akik olyan közegben nőnek fel, ahol nincsenek meg a szocializációhoz szükséges szülői „értékek”, többet nézik a televíziót, leginkább agresszív tartalmú műsorokat, így azok romboló, káros hatása érvényesül az amúgy is gyenge szocializációban. Azokban a családokban, ahol jobban figyelnek a gyerekekre, és több időt töltenek velük, a tévénézés bizonyos keretek közé szorul, sőt egyes műsorok után, azok tartalmát meg is beszélik, ott a televízió hatása nem romboló hatású!

A televíziózás káros hatásainak visszaszorításához nemcsak a családok odafigyelése, a tanítók nevelő munkája, hanem a társadalom szabályozó funkciói is kellenek.

A cél az, hogy a gyerekek személyiségfejlődését pozitív hatások érhék, a médiumok törekedjenek az erkölcsi értékek közvetítésére. Ne a „médiasztárok” legyenek a példaképek, az értékek!

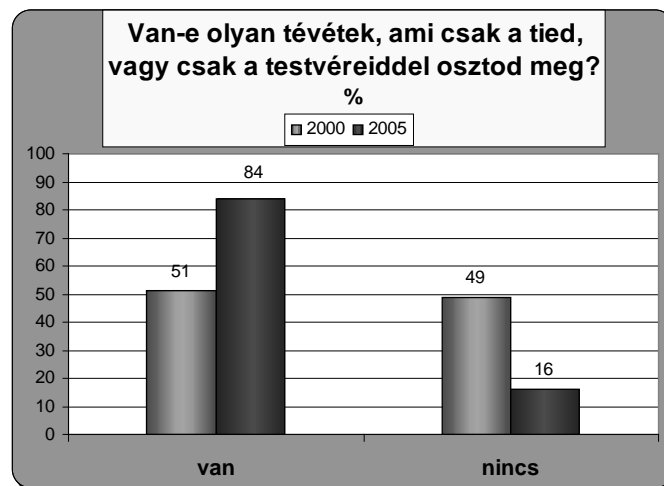
Remélem a mai nap előadásai, beszélgetései hozzájárulnak ahhoz, hogy együttesen találjuk meg a negatív hatásokat csökkentő megoldásokat!

Nagyon szépen köszönöm a figyelmet!

Pozitív és negatív változások a gyerekek és a média kapcsolatában

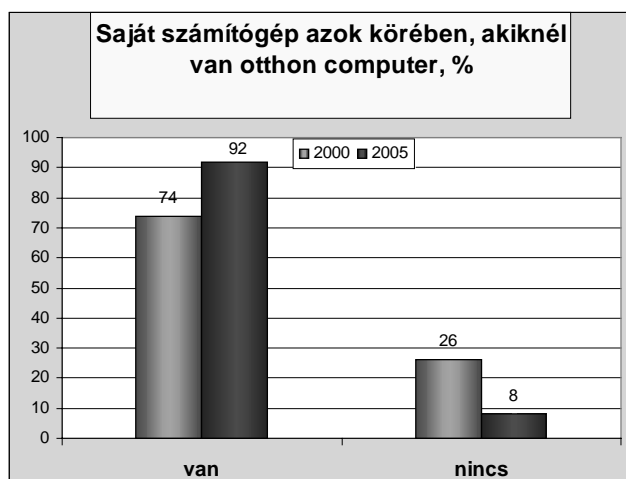
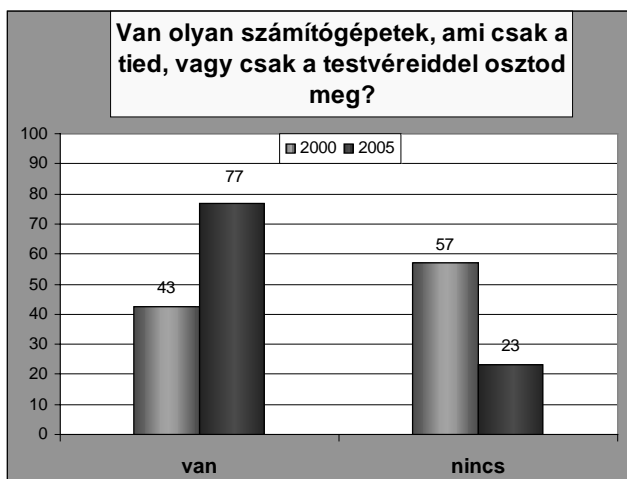
Hozzászólásomban több empirikus kutatás eredményére is fogok hivatkozni, előljáróban ezeket szeretném név szerint is említeni. Elsősorban a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat és az ORTT támogatásával lebonyolított kutatás-sorozat eredményeire fogok hivatkozni, amely Magyarországon egyedülálló empirikus adatokat biztosít a gyerekek médiahasználatával kapcsolatban. Internet használat esetében a TÁRKI World Internet Project eredményeire fogok hivatkozni, ezen kívül a tévé nézési statisztikák alapját a KSH adatai, és az AGB műszeres mérési eredményei képezték.

Minden kutatási eredmény ugyanazt mutatja: a gyerekes családokban a média eszközzel való ellátottság az elmúlt időszakban robbanásszerűen megnőtt, az Internet kivételével gyakorlatilag telítettek mondható.

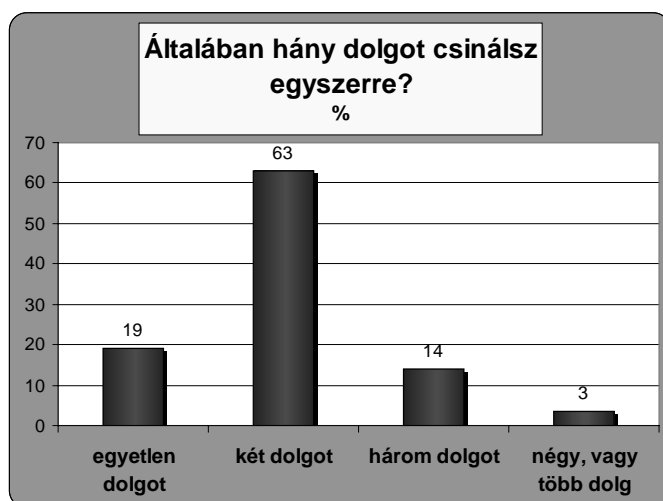
2000-ben feltűnő volt az az eredményünk, míg akkoriban a háztartásokban általában csak egy tévé készülék volt, a gyerekes többségében több is, és a második készülékeket a gyereke szobájába tették. Akkor a kamasz gyerekek fel számolt be arról, hogy a saját szobájában is volt tévé készülék. Az ezt követő öt évben tovább gyarapodott azok száma, aki a gyerekszobájukba saját tévét kaptak. ***Napjainkra az az állapot alakult ki, hogy nemcsak a háztartások, de a gyerekszobák is gyakorlatilag telítettek lettek tévé készülékkel, s általánossá vált, hogy a gyerekek szülői kontroll nélkül, a saját szobájukban tudnak tévézni.***

Az első számítógépeket is jellemzően gyerekek vitték be a családokban. Már 2000-ben is majdnem minden második kamasznak volt otthon saját személyi számítógépe, 2005-ben pedig a tizenévesek háromnegyede számolt be saját használatú otthoni PC-ről. Jellemző az az állapot, hogy ha van a családban számítógép, akkor a kamasz gyereknek biztosan van saját computere. ***2005-re tehát a gyerekek nagy többsége elérte azt, hogy nemcsak hogy saját rendelkezésű televíziójuk, de saját rendelkezésű számítógépük is van otthon.***

Az internet ellátottság még nagyon alacsony Magyarországon, de eredményeink szerint ebben a vonatkozásban is erőteljes nyomást gyakorolnak a kamaszok a szüleikre. 2000-ben, és 2005-ben is lényegesen nagyobb volt a gyerekes családok körében az internet ellátottság, mint a magyar háztartásokban általában. – **gyakorlatilag a legtöbb családba a tizenévesek „viszik be” az internetet.** Jelenleg a magyar háztartások kb. 17%-a rendelkezik internet kapcsolattal, s ehhez képest a megkérdezett tizenévesek fele számolt be arról, hogy van otthoni Internet kapcsolatuk. Ha van számítógép a családban akkor a gyereknek van saját számítógépe. És ha van számítógép és családi Internet kapcsolat is, akkor nagy valószínűséggel a gyerek önállóan is rá tud kapcsolódni az Internetre.

Nagyon jellemző a legfiatalabb korosztályra a párhuzamos cselekvés: az, hogy egyszerre sok mindent csinálnak. Tanulás közben a háttérben megy a tévé, közben csörög a telefon, közben az Interneten be vannak kapcsolva a chat oldalak, amik még sikítanak és villognak is, ha új üzenet érkezett. Emellett szól a zene és ugyanakkor talán még uzsonnázik is. Akinek van kamasz gyereke, annak ez egy teljesen „normális”, de legalábbis szokásos szobakép. Ez nem csak Magyarországra jellemző, világtendencia, hogy a legfiatalabb korosztályban a párhuzamos cselekvések, az egyidejű többszörös cselekvések az időszak a jött el. Az előző előadásban hallottuk, hogy vannak olyan hat évesek, akiknek nem elég a tanító néni által nyújtott „show”, a rendszeres tévézés miatt több látványhoz és hangeffektushoz szoktak. A párhuzamos média-használat általánossá válása miatt nemcsak a figyelem lekötése nehezebb a legfiatalabb generáció körében, de problémássá vált az egyetlen területre való fókuszálás is. Zúdul rájuk a média-inger, gyakran esetleges, hogy ezek közül az adott pillanatban mi hat és mi nem hat rájuk.

Tehát a média eszközök elterjedtek, általánossá váltak, természetes közegévé váltak a gyerekeknek. Gyakorlatilag olyan természetes közeggé, mint ahogy kapnak vacsorát és vesznek levegőt. A gyerekek lubickolnak ebben a médiával telítődött világban.

Ezek tények, amiket nem tudunk megváltoztatni. Ha elkezdenénk sírni, jajongani, „Hogy jaj édes istenem milyen világban élünk, és bezzeg a nagymamáink idejében még morzsoltuk a kukoricát a tűzhely mellett és miközben a dédi népmeséket mesélt”, az pontosan olyan lenne, mint ahogy azt mondanánk, hogy tiltakozunk a hurrikán meg a földrengés ellen. Nem tudunk. Vannak olyan tények amik tények maradnak, amik megváltoztatását balgaság lenne célul kitűzni. Adottságok, amelyek figyelembe vételével kell bölcsen és okosan dönteni.

Szeretném hangsúlyozni, hogy ez különösen az internetre vonatkozik. Lehetne sokáig azt boncolgatni, hogy a tévé műsorokban milyen hatások érik a gyerekeket. Hogyan határozzuk meg azokat az idő intervallumokat, amikor semmiképpen nincsenek ilyen vagy olyan hatások, de az internetnél már nem tudjuk ugyanezeket a korlátozásokat megvalósítani. Az internet esetében a szülői kontroll is nagyon korlátozott, a számítógépezés tipikusan nem közösségi tevékenység - pontosabban a közösség nem a valós térben, hanem a virtuális világban van jelen az internet esetében. A gyerek eldönti, hogy kit enged oda a saját számítógépéhez - általában senkit. Egy bizonyos életkor után a szülőt kizárja az internetes világából, elkattint, ha olyan valaki jelenik meg, akivel nem akarja megosztani életének ezt a szegmensét. Tehát még annyi esélye sincs a szülőnek arra, hogy az internet használatba beleszóljon, mint amennyire a tévé használatba bele tud szólni. Itt tehát nem tudjuk tiltással, elzárással, külső tényezővel korlátozni a gyerekek a média használatát. Akkor miért próbálkozunk vele?

Szerintem lehet, és nem is kell, hogy célunk legyen a gyerekek média használatának az ilyen jellegű kontrollja - hiszen ezek a próbálkozások nyilvánvalóan kudarcra vannak ítélve. Ugyanakkor természetesen nem is hagyhatjuk, hogy a gyerekekre kontroll nélkül zúduljanak a média hatásai, nem szolgáltatathatjuk ki őket védelem nélkül a médiának. Ha nem húzhatunk rájuk középkori lovagi páncélt, ami megvédi őket a nem kívánatos határoktól, akkor meg kell őket tanítani arra, hogy hogyan kerüljék el ezeket - sőt, hogy hogyan használják ki a média által nyújtott lehetőségeket. Véleményem szerint tehát a leginkább abban van felelősségünk, hogy hogyan megtanítsuk a gyerekeket arra, hogy tudatosan észleljék a média hatásait, szelektáljanak ezek közül, és saját maguk zárkózzanak el a nem kívánatos hatásoktól. **Tudatos média-fogyasztókká kell tehát a gyerekeket nevelni.**

A korábbi hozzászólók közül már sokan említették, így én csak hangsúlyozottan ismételni tudom, hogy ebben a folyamatban együttesen van jelen az intézményi felelősség, és a család felelőssége. Az intézményi felelősségvállalás egyaránt kell, hogy fókuszáljon az iskolai nevelésre, a médiaoktatásra, a médiaszolgáltatók társadalmi felelősségvállalására, és a szabályozók szintjére. Ismételten szeretném hangsúlyozni, hogy a szabályozók szintjén én elsősorban nem a tiltások és büntetések tömegének bevezetését értem, bár valamilyen szinten nyilvánvalóan ilyen korlátozásokra is szükség van ahhoz, hogy egy tudatos fogyasztó legyen az gyerek vagy felnőtt – el tudja kerülni azokat a hatásokat, amelyekkel nem kíván találkozni – tehát, hogy véletlenül, akarata ellenére nem zúdulhassanak rá a nem kívánatos információk, képek, hangok és reklámok.) Ha belsőleg vezérelt tudatos médiafogyasztókat akarunk nevelni, akkor a szabályozásoknak is leginkább arra kell irányulniuk, hogy támogassák, motiválják, esetleg forszírozzák a cél eléréséhez szükséges tevékenységekben mindazokat, akik ebben a nevelési folyamatban tenni tudnak valamit.

Különösen figyelni kell ebből a szempontból azokra a gyerekekre, akik kevésbé előnyös társadalmi helyzetű családokban élnek. A kutatásokból egyértelműen kiderül, hogy a tévével, rádióval, mobil telefontal, számítógéppel való ellátottságban már nincsenek társadalmi különbségek, csak az eszközök minőségében. Internetben még van, de szerintem mire a körmondatom végére érek ez is el fog tűnni, az internet is általánosan elterjedté fog válni a

legfiatalabb generáció körében. Gyakorlatilag tehát demokratizálódott az eszközellátottság, a média eszközzel való ellátottság.

Abban viszont óriási társadalmi különbségek vannak, hogy milyen feltételekkel és hogyan használják ezeket a médiákat, hogy mennyire tudatos a gyerekeknek a média használata, a szülő mennyire tudja befolyásolni ezt, a környezet mennyire készítette fel a gyereket arra hogy média lehetőségeinek okos kihasználására és a nem kívánatos hatások elkerülésére. Az alacsonyabb státuszú családok többségében a gyermek teljesen magára van hagyva, kontroll nélkül, segítség nélkül, annak a lehetősége nélkül zúdul rá a média, hogy akár utólag megbeszélje a látottakat, a számára érthetetlen, feldolgozhatatlan, vagy „csak” problémás információkat. Míg a magasabb társadalmi státuszú, iskolázottabb családokban inkább odafigyelnek erre, tehát ott nagyobb a kontroll, és lényegesen erőteljesebb a segítség. ***A társadalmi szakadék tehát nem az eszközellátottságban, hanem az eszköz használatának a módjában jelenik meg.*** Ez nagyon látványos társadalmi különbség, nagyon erőteljes, bármilyen oldalról nézzük, minden oldalról ezeket az eredményeket kapjuk. Ha nem akarjuk, hogy a média használat (is) durván és korrigálhatatlanul ketté szakítsa az országot nyertesekre és reménytelenül kiszorulókra/lemaradókra, akkor nem szabad hagyni, hogy a kevésbé tudatos családba született gyerekek elmerüljenek a média hatások zuhatagában. Az iskolára tehát nagy feladat hárul, de önmagában az iskola nem lehet elég hatásos. Az intézményes segítségnek a szülők felé is kell fordulni, az ő figyelmüket is fel kell hívni a média lehetőségeire és veszélyeire egyaránt, és fokozottan kell őket is támogatni abban, hogy gyerekeik tudatos, és okos, és a negatív hatások ellen felvértezett médiahasználókká váljanak.

Ami már a társadalmat is irritálja – a Panaszbizottság egyes esetei

Számos érdekes dologgal szembesültem a munkám során. Tíz éve dolgozom az ORTT panaszirodáján, azóta körülbelül 3500 panasz érkezett. Ez ugyebár még reprezentatív felmérésnek is nagyok szűk merítés lenne, tehát én nem tudok komplex társadalmi hatást kiváltó visszajelzésekről beszámolni. Csak arról tudok beszélni, hogy ezek a panaszok különféle műsортípusokhoz kötődnek, azon belül is – sokszor egyetlen műsor kapcsán – 20-30 néző/hallgató is fontosnak érzi, hogy elmondja véleményét.

Még talán annyit a konkrétumokra való áttérés előtt, hogy karácsony előtt megjelent a UPC-nek egy, az európai országokban végzett felmérése, ami azt célozta, hogy megtudják a felmért országok társadalmi milyen mértékben kívánnak állami beavatkozást a média műsor kínálatában, különféle műfajok megjelenésében. Az elkészült értékelés szerint Magyarországon ötven százalékot meghaladó a társadalmi elvárás, nagy tehát a központi beavatkozás igénye. Ezzel sikerült is az élén végezni. De azt is el kell mondom a tíz év tapasztalatai alapján, hogy meglehetősen toleráns módon változik a társadalom értékítélete. Amikor kialakult először a duális médiarendszer, tehát a közszolgálati műsorszolgáltatókat – a Magyar Rádiót, a Magyar Televíziót és a Duna tévét – kiegészítette a kereskedelmi TV2 és az RTL Klub – ebben az időszakban számosan azt követelték, csináljanak ugyanúgy esti mesét mint a közszolgálati médiumban. Kifogásolták, hogy miért nem ugyanolyan a nyelvhasználatuk mint a közszolgálati rádióban stb. Elmúltak ezek az időszakok, a társadalom elkezdett alkalmazkodni. Amikor azután megjelentek az egyes regionális műsorszolgáltatók, akkor már szinte természetesnek vették a személyes megnyilvánulásokat. Nyilvánvaló, hogy egy helyi rádióval vagy televízióval szemben merőben mások az elvárások és ezek a médiumok eleve igyekeztek a helyi viszonyokra, nézőkre, hallgatókra szinkronizálódni.

Még megjegyezném, hogy talán gyermekműsorokkal kapcsolatos legnagyobb ellenérzéseket az idegen kultúra megjelenése váltotta ki. Ezalatt azt értem, hogy a japán animációs rajzfilmek nálunk is széles kínálatban jelentek meg, és amíg ez a stílus és műfaj Japánban minden további nélkül a társadalom igényeinek megfelel, Magyarországon kicsapta a biztosítékot. Ez a talán agresszívabb – a mi szemszögünkben mindenképpen agresszívabb – ábrázolás és rajzstílus meghökkentette az embereket. 2002-ben elég nagy felzúdulást váltott ki mikor az RTL levette a műsoráról a Dragon Ball című rajzfilmet, a sorozat futása idején természetesen nagyon sok panaszt, kifogást kaptunk. A magyarországi gyermekvédők szövetségétől, és azt hiszem a szülői munkaközösségek szervezetétől is, de mindenhonnan jött tiltakozás. Utána az ORTT ajánlására az RTL Klub levette a műsoráról. Ettől az időponttól kezdve viszont gyerekek jöttek tiltakozni. Érdekes, mert ezeknek a gyerekeknek vannak szüleik, vannak pedagógusok is, akik nevelik őket, hiszen 13-14 éves gyerekekről van szó, sőt még fiatalabbakról, de most hallgattak. Ez az akció eltartott vagy három-négy napig, továbbá hihetetlen telefonálgatás és sms örület volt és próbálta az ORTT-t szinte lehetetlen kommunikációs helyzetbe hozni. De elmúlt. A magam részéről hiányoltam egy olyan állásfoglalást is, amelyet a műsor elleni tiltakozó szervezetek tesznek, végül is a hatóság eleget tett feladatának, amikor ajánlotta a műsorszolgáltatóknak, hogy vegye le a műsoráról ezt a rajzfilmsorozatot. Az ORTT ugyan nem műsorszerkesztési központ, nem cenzori szervezet, nem is teheti meg más helyett, de a műsorszolgáltató végül is hajlott az ajánlásra.

A közelmúltból viszont szeretnék egy másik példát mondani, ami igen elgondolkodtató. „Ötéves fiam a minap a velem való birkózás során szakszerű nyaktörési fogást alkalmazott, mint a nagy filmekben az egyik kezével átfogta a fejem a másikkal pedig ellentétes csavarást alkalmazva igyekezett kitörni a nyakam. Megdöbbenve kérdeztem tőle, hogy ezt hol tanulta, mire megszeppent magzatom azt mondta, hogy a Jetix tévében látta valamelyik agyament

rajzfilmben. A Saolin leszámolásában. Nekem nyakfájást okozott a csavarás, de kérdem én, hogyha az óvodában véletlenül az egyik kistársával csinálja és baleset történik, mind mondják a szüleinek.” Némileg vitatom azt hogy egy ötéves gyerek és az apuka birkózásában hogyan lehet idáig jutni. Valószínűleg a gyereken van egyfajta tehetség a birkózás iránt és feltételezem nem biztos, hogy az a rajzfilmsorozat az oka annak, hogy a gyerek ilyen ügyes fogást alkalmazott.

Valamelyik előadásban szó esett a reklámokról. Hát valóban, az ORTT létrejötte óta vannak ilyen panaszok, intimbetét reklámok kapcsán stb., viszont van ennél cifrább is ... Körülbelül két hete – én nem láttam ezt a reklámot – a következő levelet kaptuk: „December 25-én este a család közösen nézte a Téliapu II. című mesefilmet, amelynek a belső reklámblokkjában megdöbbenve néztük, hogy egyszer csak az illető csatorna szexuális síkosító anyagokról szóló reklámot vágott be. Egyrészt, hiába volt este, mégis egy ünnepi alkalomról volt szó. Nem tudom, hogy a feneketlen haszonszerzés vezérelte a televíziót, én sokkal inkább ügyetlenségnek tartom ezt a dolgot. Ez vonatkozik ugyanarra a kitételre is, miszerint a törvény ötödik paragrafus egy bekezdése írja elő a korhatárjelzés alkalmazását és gondolat jelek közé teszi, hogy kivéve a tényközlő műsorokat, műsorismertetések. Bár utóbbit magyarázza, hogy műsorismertetésben sem lehet olyan műsort közzétenni, amely korhatárjelzéssel megy”. Erre is nagyon sok példa van. Délután az úgynevezett „gyereksávban” – amikor kimutathatóan több fiatalok ül a tévé előtt – olyan műsorismertetés megy, ami 21 óra után kezdődő szigorúan 18-as karikát viselő műsorokról ad be részletet. Még hozzá nem is a szolidabb részleteket.

Van még egy aranyos panasz: „Az RTL Klub Barátok közt című sorozatának e heti epizódjában a fiatalok eltűnt barátjukról szerettek volna információt szerezni. Ehhez a szellemidézés módszerét választották. Nem megengedhető egy 19 óra 30 perces kezdettel egy minden korosztályhoz szóló hazai szappanoperában, hogy tizenéveseket szellemidézésre buzdítják.”

Tényleg nem lenne megvetendő a média megtanulása vagy a média célszerű használatának tanulása.

Említettem a rádiót. A kereskedelmi rádiózás hasonló verbális lazaságot tanúsít mint a televízió. Csak annyit szeretnék mondani, hogy három évvel ezelőtt egy ünnepi könyvhét megnyitóját közvetlenül az esti mese után közvetítették. A könyvbemutatóban egy meglehetősen szabadszájú írónknak a regényéből adtak egy meglehetősen szaftos részletet. Na most ezt észrevették a hallgatók és kifogásolták, hogy alig van vége az esti mesének és utána máris egy olyan irodalmi betét fűszerezi az esti mese rózsaszín mesevilágát, ami hát éppenséggel nem oda illő.....

Bogdán Tibor

A médiaszabályozás feladatai és lehetőségei

Az elkövetkezendő 10-15 percben alapvetően nem konkrét szabályokról beszélnek, hanem a kiskorúak védelméről szóló szabályozás eddigi és potencióális fejlődési lehetőségeiről. Túlságosan jogászi, szakmai megközelítés helyett először néhány példán mutatnám be a dolgot. Megpróbálom felvázolni azokat a kereteket, amik között a jogi szabályozás működik illetőleg hogy mindazok, akik nem közvetlenül felelősek a jogi szabályozásért – a társadalom legkülönbözőbb csoportjai – mi mindent tehetnek annak érdekében, hogy a jogi szabályozás a megfelelő irányba fejlődjön.

Egy régi példával kezdeném: az 1940-es években Amerikában látható volt egy plakát, egy reklám, amelyen egy cigarettát úgy reklámoztak hogy egy terhes nő dohányzik. Ez ma már végletesen elrettentő példaként hangzik, de akkor a világ legtermészetesebb dolga volt. Amikor 1989-ben először repültem az Egyesült Államokba, a Pan Am légitársaság gépén dohányozhattam, a szállodai szobában dohányozni lehetett, és maximum annyi történt, hogy a recepción rám szóltak, hogy szivarra ne gyújtsak rá. Pár évvel később, amikor Amerikába mentem a Malév járatán nem gyújthattam rá, mert az Egyesült Államokban olyan gép nem szállhatott le, amin dohányoztak, függetlenül attól, hogy amerikai volt a gép vagy sem. Elég nyilvánvaló hogy számos dolog történt közben a szabályozás vonatkozásában, mind az Egyesült Államokban, mind pedig Európában.

Ha felállítanánk egy függvényt és ábrázolnánk egy koordináta rendszerben, hogy mi történt a dohányzás szabályozásában 2005-ig a 60-as évek elejétől kezdődően, láthatnánk hogy ez egy exponenciális görbe, mind a szabályozás mennyiségét mind a szabályozás szigorúságát tekintve. Ha ma - és ez egy teljesen szubjektív vélemény lesz – megnézzük, hogy hogyan néz ki a kiskorúak védelmével kapcsolatos szabályozás Európában, akkor nagyjából azt látjuk, hogy a görbe elején járunk, körülbelül mint mikor a dohányzás birodalmában azt mondták, hogy az egylégterű repülőgép egyik felén lehet dohányozni, a másik felén nem. Nekem a szubjektív érzetem – jelen pillanatban – a kiskorúak szabályozásával kapcsolatban nagyjából ilyen.

Akkor most kicsit áttérnék a szabályozás fejlődésének a jellegére, korlátaira és természetére. Visszatérve a példára: az Egyesült Államokban és Európában is a dohányzás kapcsán nagyon hosszú vita volt arról, a 70-es, 80-as és még a 90-es években is, hogy van-e a dohányzásnak bizonyítottan olyan károsító hatása, ami indokolja, hogy egy liberális demokráciában a szabályozás eszközéhez, adott esetben a szigorú szabályozás eszközéhez kell folyamodni. Emlékszem, hogy láttam olyan tanulmányokat, amelyek dohánygyárak megbízásából készültek, és tekintélyes orvosprofesszorok írták le a nyolcvanas években is, hogy a tüdőrák és a dohányzás közötti ok-okozati összefüggés sem tendenciaszerűen, sem az egyed szintjén nem bizonyított. Az áttörés a szabályozásban akkor következett be, amikor – hogy úgy mondjam – a tudományos közvéleménybe általánosan elfogadottá vált az a tény, hogy azok a ma már közismertnek számító egészségkárosító hatások, amik felmerültek, ténylegesen léteznek. Mondhatnám azt is, hogy ez nyitotta meg az utat a szabályozáshoz. Tehát amikor ma itt arról beszélünk, mondjuk a kiskorúak védelme tekintetében, hogy milyen típusú károsító hatások vannak, akkor leszögezhetjük, hogy a tudománynak az a szerepe, hogy akár egyedi, akár tendenciaszerűen megjelenő jelenségek vonatkozásában tudományos bizonyítékokat tegyen az ún. tudományos közvéleményben elfogadottá. A tekintetben természetesen, hogy itt bizonyos jogi szabályozásnak kell történni. Ez az első lépése annak, hogy ez ténylegesen be is következzen. A másik nagyon lényeges dolog, hogy felmerült, miért nincsenek most közöttünk politikusok. Azt gondolom, hogy nem feltétlenül az a kulcskérdés, hogy itt ülnek-e, hanem az, hogy a politika ingerküszöbét adott esetben eléri-e a szabályozási igény a társadalomban. Illetőleg hogy a társadalomban meglévő különböző intézmények, csoportok, nagyon széles értelemben vett érdekérvényesítő képessége mikor tudja elhíttetni a

politikusokkal, hogy a szabályozás érdekükben áll. Továbbá, hogy különböző szakmák összefogva, mikor nyújtanak egy olyan javaslatot a részükre, amiből egy szabályozás ténylegesen ki is alakulhat. Erről nyilván nagyon sokat lehetne beszélni.

Azt gondolom, hogy Magyarországon (megint csak a dohányzással kapcsolatos szabályozás jó példa erre), nyilvánvaló, hogy vannak és az elkövetkezendő években mindig lesznek olyan érdekcsoportok – és ezt most egyáltalán nem negatív értelemben mondom –, akiknek elemi érdekük az, hogy ez a szabályozás ne következzen be. Így volt a dohányzásnál is, ez teljesen egyértelműen látható. Ebből következően a tudomány mindig ott fog állni azzal a kísértéssel szemben, hogy lesznek olyan kutatási eredmények - még hosszú ideig lesznek -, amelyek a pozitív tapasztalatokat hangsúlyozzák, azokra építenek a kiskorúak médiafogyasztása tekintetében és elhallgatják a káros hatásokat. Mondjuk egy jelenség bizonyítása tekintetében olyan ellen-bizonyítékokkal fognak szolgálni, amelyek ezeket az eredményeket relativizálják és ezeket a kutatásokat finanszírozni is fogják. Ebből következik, hogy nagyon lényeges az ilyen szabályozási kérdésekben az a társadalmi nyomás – és itt a civil szférára gondolok alapvetően –, ami független erőként megjelenhet, adott esetben nem teljesen függetlenül magától ezektől a vitáktól, de hitelesen olyan társadalmi nyomást tud gyakorolni, aminek következtében a politikusok felismerik azt az érdeküket, hogy a szabályozás tekintetében bizonyos lépéseket tegyenek.

Hozzáteszem, hogy Magyarországon a szabályozási kérdéskörben elvileg elég erőteljes európai hatás érvényesül. Alapvetően az EU-direktíva határozza meg azt, hogy ezen a szabályozási területen mi történik. Meg kell mondjam, a magam részéről az Európai Uniót ebben a tekintetben nem tekintem túl hatékony szervezetnek. Az Unió egyik gyengéje, hogy egy olyan lobbiszervezeti rendszer alakult ki e tekintetben, hogy a civil szféra hozzájárása a szabályozás befolyásolásához lényegesen rosszabb, mint bármely nemzeti szabályozás tekintetében. A magam részéről azt gondolom, hogy hosszú távon abban kell gondolkodnunk, hogy ne az Európai Uniótól várjuk az iránymutatást, hogy Magyarországnak mi lehet a legjobb a szabályozás tekintetében, hanem az Európai Unió szabályok keretein belül kell kitalálnunk ezeket a megoldásokat.

Most pedig kicsit jogászokdjunk: az elnök úr az imént említette az alkotmánynak azt a passzusát, amelyik alapjogként nevesíti a gyermekeknek az egészséges pszichés és testi fejlődéshez való jogát. Ezzel kapcsolatban vonnék le néhány következtetést, azt gondolom, hogy ha bármilyen szabályt akarunk kialakítani, ezt figyelembe kell venni. Vagyis hogy a modern magyar alkotmányban ezek olyan típusú alapjogok, amelyek nem alternatívák abban az értelemben, hogy ha akarom, végrehajtom, ha akarom, nem hajtom végre, mint '89 előtt. Tehát ha egy ilyen követelmény van, akkor ki kell mondani, hogy amennyiben ez nem valósul meg, akkor az egy alkotmány sértés. Adott esetben nem olyan típusú alkotmány sértés, amikor nevesíthető, hogy XY vagy bárki sértette meg az alkotmányt, itt a szabályozás hiánya vagy a nem megfelelő szabályozás is lehet alkotmányellenes. Ilyen alkotmány sértés tehát bizonyos esetekben megállapítható lehet. Most nem merészkednék odáig, hogy konkrét példát mondjak, de ez elvileg elképzelhető. A másik elem, amit a szabályozás kapcsán előre kell bocsátani az, hogy egy kicsit az amerikai szabályozáshoz hasonlóan a magyar alkotmányosság gyakorlatában is a véleménynyilvánítás és a szólásszabadság egy olyan kiemelt alapjogként jelenik meg, ami egyben azt is jelenti, hogy ennek a megváltoztatásának vagy bármilyen korlátozásának nagyon-nagyon nyomós más alapjoghoz kapcsolódó okának kell lennie. Ebből következően egy szigorodó szabályozás esetében a jogásznak mindig azt kell mérlegelnie és vizsgálnia, hogy vajon az a szabályozás, amit ki akarunk alakítani, megfelel-e annak a kritériumnak, hogy alapos indokokkal korlátozza-e adott esetben a szólásszabadságot. Hozzáteszem azt, hogy én például nem tekintem a szólásszabadság korlátozásának azt, amikor az egyik televízió azt mondják, hogy egy műsort ne hatkor, hanem este tízkor mutasson be. Ez szabályozás ugyan, de szerintem ez alapjog korlátozásnak

nem minősíthető. Ugyanakkor a tartalom megjelenítése tekintetében mégis azt kell, hogy mondjam, hogy a szabályozásnál ezt a szempontot messzemenőkéig figyelembe kell venni.

Most megint visszakanyarodnék egy pillanatra, hogy érthetőbb legyen, a dohányzás kérdésköréhez. Abban az időszakban, amíg nem volt elfogadott tétel, hogy köztudomású tény a dohányzás egészségkárosító hatása, a dohánytermékek reklámozására vonatkozó korlátozás alkotmány ellenes lett volna. Hiszen maga a reklám is a szólásszabadság egy megnyilvánulási formája. Ezt az alkotmánybíróság több döntésében kimondta. Ebből következően ezzel a kérdéskörrel nem lehetett addig olyan módon foglalkozni a szabályozásban, ahogy ez később megtörténhetett. „Azt gondolom, hogy amikor a szabályozás kérdéskörén gondolkodunk, akkor nagyjából ezekből a tendenciákból, ezekből a keretektől kell kiindulnunk. Az én vízióim szerint éppen ezért 10-15 év múlva egy egészen más típusú kiskorúak védelméről szóló szabályozás fog kialakulni, ami sokkal szigorúbb lesz mint jelen pillanatban. Sokkal részletesebb és sokkal bonyolultabb lesz, mint a jelenlegi szabályozás. És erre egy példa, csak hogy lássuk, mennyire önkényes a gondolkodásunk a szabályozás tekintetében sok esetben. Megint csak utalnék a dohányzásra: ugye bebizonyosodott a cigaretta egészségkárosító hatása. Nemrég befejeződött egy kutatás, ami a kiskorúak táplálkozási szokásaival foglalkozott, és nem titkoltan egy bizonyos étteremlánc ellen irányult. Azt vizsgálták, miként alakul az egészsége azoknak a gyerekeknek, akik rendszeresen, 15 éven keresztül fogyasztói voltak ezeknek az ételeknek, azoké, akik rendszeresen fogyasztották, illetve azoké akik egyáltalán nem, illetve csak ritkán. És az derült ki, hogy 20 éves korukra szignifikáns különbség mutatkozott a szerzett cukorbetegség tekintetében közöttük, mindazoknak a „javára”, akik ott rendszeres fogyasztóként jelentek meg. Ez adott esetben például az ilyen típusú reklámok korlátozásának, akár extrém mértékű korlátozásának indoka is lehetne. Ha szignifikáns összefüggés mutatható ki a reklám és a gyerekek az adott étteremláncba járásának az oka között, akkor odáig is elmennék, hogy ennek a reklámnak a betiltása alkotmányos kötelesség lenne. És most el lehetne kezdeni így végigelemezni 2-3-5 ezer jelenséget a társadalomban, hogy vajon milyen típusú szabályozás kellene.

És legvégül, utolsó gondolatként, hadd kanyarodjak vissza. Itt felmerült a szabályozásnak a tiltási modellje mellett, hogy a gyerekek vonatkozásában a pozitív kínálat hiánya is megjelenik. Én nem vagyok optimista e tekintetben, mert hogy ez automatikusan nem fog létrejönni, vagy hogy a kereslet-kínálat elve alapján a televíziózáson belül a kereskedelmi szféra ezt nem fogja magára vállalni. Azt gondolom, hogy e tekintetben, hogy ez nincs. A magyar politikát súlyos felelősség terheli. És ez a felelősség folyamatos. Azokra vonatkozóan, akik csinálták, és azok tekintetében is, akik nem csinálnak semmit, hogy mindez megváltozzon.

Lengyel Márk

A kiskorúak védelme a médiaszabályozásban

A gyermekek védelmének alapkérdéséről szeretnék ma beszélni és ehhez három további gondolatot fűzök hozzá. Az alapkérdés, amelyet a magunk számára megfogalmazhatunk az, hogy a változó technikai, gazdasági és szabályozási környezetben a kiskorúak védelme mint elv, hogyan él tovább, és változatlan tartalommal érvényes-e.

Azt gondolom, hogy ma a Magyarországon különösen szerencsés helyzetben vagyunk ahhoz, hogy erre a kérdésre egyértelmű és tiszta választ adjunk. Erről a kérdéstről ugyanis az érintett szereplők között egészen 1998 ősze - az ORTT, a Nemzetközi Gyermekektől Szolgálat és az Állampolgári Jogok Országgyűlési Biztosának általános helyettese által megrendezett konferencia - óta folyamatos párbeszéd folyik. Ennek során eljutottunk oda, hogy beláttuk: a társadalomtudományok művelői mindig is vitatkozni fognak azon, hogy pontosan hogyan hat a gyermekekre a média, a szabályozónak tehát a gyermekek védelmével kapcsolatos döntéseit úgy kell meghoznia, hogy tudja: e körből soha nem kaphat egzakt bizonyítékokat.

A helyzet kicsit hasonlít a tudatosan nem észlelhető reklám esetére. Ennek történetét - legalábbis részben - mindannyian ismerjük: az ötvenes évek közepén egy amerikai társaság - nem mellékesen: egy reklámügynökség - publikálta az azóta híressé vált megfigyelését a film egy képkockája helyére illesztett pohár vizet ábrázoló képről és az ennek nyomán szomjúságot érző nézőkről. Amit már kevesebben tudnak: a publikációt követően többen, többször is megpróbálták igazolni ezt a hatást. Az egyik ilyen kísérletben a bevágott képkockán elhelyezett üzenet az volt, hogy az alanyok hívják fel valamelyik ismerősüket. A kísérlet résztvevői megnézték a filmet, majd amikor megkérdezték őket, hogy mire éreznek készletet, túlnyomórészt azt válaszolták: megszomjaztak. A tudatosan nem észlelhető reklámmal összefüggő kísérletek sorra ilyen eredményeket hoztak, azt, hogy a filmszalagba bevágott, szemmel nem látható képkockák valóban hatnának, azóta sem sikerült tudományos módszerekkel igazolni.

A szabályozó azonban egyértelmű döntést hozott: nem kockáztat. Maga a szándék, amely a nézők tudatküszöb alatti befolyásolását célozza, elfogadhatatlan, ezért a törvény az ilyen eszközök alkalmazását kategorikusan tiltja - még egzakt módon kimutatott hatások hiányában is.

A gyermekek védelme esetében a szabályozó csak ugyanilyen döntést hozhat. Még ha vita is zajlik a szociológusok, pszichológusok és más szakterületek művelői közt arról, hogy a média hogyan hat a gyermekekre, egyvalami biztos: a technikai fejlődés nem írja felül azokat az elveket, amelyeket a médiaszabályozás hagyományosan követ, és ezért a gyermekek hatékony védelme, mint szabályozói célkitűzés nem adható fel. Egy ilyen döntés ugyanis az erkölcs és az alkotmány szempontjából egyaránt védhetetlen volna.

Az alapkérdést tehát úgy válaszolhatjuk meg: a gyermekek védelmét a szabályozás a technikai, gazdasági és társadalmi változások között is feltétlen célként kell kitűznie.

Ennek alapján a következő három gyakorlati kérdést engedjék meg, hogy feltegyem:

- Mit lehetne a hatályos szabályok alapján jobban csinálni?
- Van-e szükség új jogalkotásra, és ha igen, akkor milyen kérdésekben?
- Tartalmi szempontból indokolt-e a szabályok változtatása?
- *Mit lehetne a hatályos szabályozás alapján jobban csinálni?*

E körben az ORTT jelenlegi gyakorlatának legszembeötlőbb hiányossága az, hogy a testület egyáltalán nem használja ki a klasszifikációs állásfoglalásból, mint eszközből a számára adódó lehetőségeket.

Az állásfoglalás 2002-es elfogadása óta tudomásom szerint egyetlen alkalommal sem módosult, érdemi vita nem folyt róla, megalkotását a szabályozó, mint egy a törvény által előírt kötelező gyakorlatot, lényegében letudta.

Érdemes itt emlékeztetni arra, hogy a törvény megalkotásakor a klasszifikációs közleménytől azt vártuk, hogy egy olyan gyakorlati kézikönyvet ad a műsorkészítők és szerkesztők kezébe, amely világosan közvetíti számukra a Testület gyakorlatát, folyamatosan frissül, ezért naprakész és egyértelmű segítséget ad a műsorkészítésben.

A klasszifikációs közlemény nem ez lett. A benne rögzített szabályok a műsorkészítők számára nagyon kevés ponton nyújtanak orientációt, e mellett a Testület gyakorlatát a továbbra is az esetlegesség jellemzi, a gyermekek védelme körében is.

Ezen a helyzeten mindenképp érdemes változtatni, jogszabály-módosítás sem kell hozzá.

- *Van e szükség új jogalkotásra, és ha igen, akkor milyen kérdésekben?*

Nem gondolom, hogy a jogalkotásról folytatott gondolkodást szükségszerűen a hatályos szabályok ostromozásával kellene kezdeni. Én az Rttv. [azaz az 1996. évi I. törvény, ismertebb nevén a médiatörvény] jelenlegi, a gyermekek védelmét szolgáló szabályait alapvetően sikeres és jó szabályoknak tartom, amelyeknek nem a kiváltásában, hanem a továbbfejlesztésében érdemes gondolkodnunk.

A további fejlődés során elsősorban azt tartom fontosnak, hogy a gyermekek védelmének azonos jelzései, szabályai, elvei alakuljanak ki a különböző médiumokra nézve. A szülőknek csak egy, egységes jelrendszert kelljen kezelniük, a szabályozás ne terhelje őket párhuzamos jelzésekkel. Ebben a körben példaértékű fejlemény volt a Filmtörvény elfogadása, amely a mozgóképre is az Rttv. kategória- és jelzésrendszerét változatlan tartalommal vette át.

E körben tehát szabályozási szempontból egyfajta horizontális megközelítésre van szükség.

További feladata a szabályozónak, hogy felkészüljön a Határok nélküli televíziózásról szóló irányelv változásaira. Mára biztossá vált, hogy az európai audiovizuális szabályozás a hagyományos televíziózás mellett az ún. „nem lineáris”, tehát a letöltésen alapuló tartalmakra is kiterjed. A nemzeti jogalkotás számára a gyermekek védelme tehát e szolgáltatások vonatkozásában is feladatként jelentkezik.

Új lehetőségeket jelent a szabályozás számára, hogy a technikával párhuzamosan a védelem eszközei is fejlődnek. A szabályozás most kizárólag a képernyőn feltüntetett jelzésre és a sugárzás időpontjának korlátozására irányul. A digitális átállást követően azonban a nézőnek egy sor új megoldás révén is lehetősége is nyílik arra, hogy a gyermekét megvédje a káros tartalmaktól. A szabályozás feladata, hogy ezeket az új lehetőségeket értékelje, és segítse a szülőket a használatukban.

- *Tartalmi szempontból indokolt-e a szabályok változtatása?*

A kérdést úgy is megfogalmazhatjuk, hogy van-e olyan új kérdéskör, amelyben a gyermekek védelme új szabályokat igényel. Én ebben a körben a reklámszabályozásra szeretném felhívni a figyelmet.

Az Rttv. ugyan tartalmaz a gyermekek védelmére vonatkozó speciális rendelkezéseket, ezeket azonban teljesen esetleges módon rögzíti. A gyermekeket védő különös rendelkezések listáját bármelyikünk képes lenne további, legalább három hasonlóan fontos és legitim kívánalommal kiegészíteni. Ez abból fakad, hogy a gyermekeket védő reklámszabályok mögött nem bontakoznak ki tiszta jogalkotói megfontolások, a mostani rendelkezések ezért nem alkotnak zárt, logikus rendszert.

Véleményem szerint a gyermekek és a reklám viszonyában mindenekelőtt abból kell kiindulni, hogy a gyermek nem fogyasztó. Fizetni általában a szülő fizet, az áru vásárlásáról

tehát ő, és nem a gyermek hoz döntést. A gyerekeknek szóló reklámok tehát valójában a szülők magatartásának befolyásolását célozzák.

Ez a viszony nagyban hasonlít a vényköteles gyógyszerek esetében az orvos és a beteg kapcsolatára. A fogyasztó ebben az esetben is az orvos és nem a beteg. A hazai jog a vényköteles gyógyszerek reklámozását éppen ezért tiltja: nem megengedhető ugyanis hogy a reklám a döntéshozatalra kompetenciával rendelkező személyt egy, a reklám valós tartalmával tisztában nem lévő másik személyen keresztül presszionálja.

Svédországban a jog eljutott oda, hogy ezt a felismerést a gyermekek tekintetében is megfogalmazza: a gyermekek számára szóló reklámozás ennél fogva az országban kategorikusan tilos, és ezt a gyakorlatot az Európai Közösség luxembourgi bírósága is szentesítette. Ugyanebből az elvi megfontolásból táplálkozó, szellemes megoldást választott a görög jog. Görögországban gyermekjáték csak éjjel reklámozható, így a szülő valóban szabadon mérlegelhet, hogy meg kívánja-e venni gyermekének vagy sem.

Nagy Britanniában jelenleg az egészségtelen (magas zsír, cukor, stb... tartalmú) élelmiszerek reklámozásával kapcsolatos szigorú korlátozások bevezetése folyik, elsősorban épp a gyermekek érdekében.

A magyar reklámszabályozásban sem tartható, hogy a szabályozó a gyermekek és a reklám viszonyát esetlegesen, elvi alapvetések mellőzésével próbálja rendezni.

Mindennek alapján összességében úgy vélem, hogy valóban érdemes az Rttv. a gyermekek védelmére vonatkozó szabályainak felülvizsgálatával foglalkoznunk. A jelenlegi szabályok azonban megfelelő alapot biztosítanak ahhoz, hogy a továbbfejlesztésükben és ne a helyettesítésükben gondolkodjunk. Nem elég azonban a törvénymódosításra várni. Az Rttv. már a hatályos formájában is ad olyan lehetőségeket, amelyeket az ORTT jelenleginél jobban is kihasználhatna egy egységes, a műsorszolgáltatók számára is megismerhető és kiszámítható gyakorlat kialakítása érdekében.

A kiskorúak védelme a média káros tartalmaival szemben

A gyermekek és a fiatalkorúak védelme mind a hazai, mind a nemzetközi médiajognak jelentőségénél fogva megkerülhetetlen, különös aktualitással bíró témája. Hozzászólásomban a védelemre vonatkozó hazai jogi környezetet kívánom szemléltetni, különös figyelemmel az elkészült médiatörvény-tervezetre.

1.

Előljáróban tekintsük át, mitől kell óvni a gyermekeket, milyen káros tartalma és hatása van a médiának?

- szexualitást, trágárságot, durvaságot, erőszakot, brutalitást hangsúlyozó elemek felerősödése a műsorokban*
- káros, negatív magatartásminták közvetítése*
- a reklámok egyre erőszakosabb direkt marketing-politikája a gyermekek, mint új fogyasztói kör megnyerése érdekében (nekik és velük reklámoznak)*
- a gyermek-pornográfiát tartalmazó anyagok terjedése*
- pszichés problémák erősödése (alvászavar, szorongás, kirekesztettségől való félelem, stb.)*

2.

A gyermekvédelmi jogszabályok megalkotásakor ilyen és hasonló problémákat kell szem előtt tartania a jogalkotóknak is. A védelem és a felelősség összetett, a jog a megfelelő szabályok megalkotásával, és azok megfelelő szankcionálásával a védelem egyik kiemelt eszközének minősül.

A gyermekvédelem alapvető normáit az alábbi jogforrások tartalmazzák:

- A Magyar Köztársaság Alkotmánya (1949. évi XX. törvény)*
- 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről*
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról*

3.

A média és a gyermekek védelmének részletes szabályait az 1996. évi I. tv., azaz a médiatörvény tartalmazza. Az első szövegében az alapelvekben elhelyezve rendelkezett a kiskorúak védelméről: A műsorokat a súlyosan ártalmas és az ártalmas kategóriákba sorolta; előbbi nem lehetett közzé tenni, utóbbit csak a 23.00-5.00 időszámban elhelyezve, az előírt figyelmeztetés betartása mellett.¹

---

¹ 1996. évi I. tv. 4. §

(3) Nem szabad kiskorúaknak szánt műsorszámban erőszakos magatartást követendő példaként megjelenítő képeket vagy hangokat közzétenni.

(4) A kiskorúak személyiségfejlődésére ártalmas, így különösen az erőszak öncélú alkalmazását magatartási mintaként bemutató, illetőleg a szexualitást öncélúan ábrázoló műsorszámot csak 23.00 és 5.00 óra között lehet közzétenni. Közzététel előtt erre a közönség figyelmét fel kell hívni.

(5) A kiskorúak személyiségfejlődésére súlyosan ártalmas műsorszám közzététele tilos.

4.

Jelentős változást hozott a médiatörvény 2002. évi XX. törvénnyel történt jogharmonizációs célú módosítása, amely már a közösségi jog szigorúbb elvárásaihoz igazodott. A tagállamok televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló „Televízió határok nélkül” (89/552/EGK) irányelvet 1997-ben a 97/36/EK irányelvvel módosították. Az irányelv értelmében a műsorszolgáltatók által nyújtott televíziós adások nem tartalmazhatnak olyan műsorokat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak fizikai, értelmi vagy erkölcsi fejlődését különösen olyanokat nem, amelyek pornográfiát vagy indokolatlan erőszakot tartalmaznak.

Ez a szabály olyan műsorokra is kiterjed, melyek valószínűleg károsítják a kiskorúak fizikai, értelmi, vagy erkölcsi fejlődését, kivéve, ha az adásidő megválasztásával vagy más technikai intézkedéssel biztosítható, hogy azokat kiskorúak nem hallhatják, vagy láthatják. Azaz vagy kódolt adásként kerülnek leadásra, vagy pedig biztosítani kell, hogy a műsor előtt akusztikus figyelmeztetés szerepeljen, vagy a műsor azonosítását időtartama során egy vizuális jelkép jelenléte lehetővé tegye.

Az irányelv nem részletezi, hogy mit ért súlyosan károsító és mit valószínűleg károsító műsorszám, ezek kritériumait a nemzeti jogalkotás feladata meghatározni. A közösség intézményei csak a nemzetek közötti arányosságot ellenőrzik. Ennek megfelelően a nemzeti jogszabályok eltérőek.

A 2002. évi XX. törvény a francia mintát alapul véve a rádió és televízió műsorokat a kiskorúakra gyakorolt káros hatás súlyosságánál fogva 5 kategóriába sorolta.

Kategóriák	Meghatározás	Védelmi eszközök	Pikto-gramok
I.	Korhatára tekintet nélkül megtekinthető	-	-
II.	Tizenkét éven aluli nézőben félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg, vagy félreérthet	-Minősítés közlése, figyelemfelhívás - piktogram folyamatos feltüntetése	
III.	Alkalmatlan a tizenhat éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azért, hogy közvetett módon utal erőszakra, illetve szexualitásra, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus.	-Minősítés közlése, figyelemfelhívás - piktogram folyamatos feltüntetése -idősáv (21.00 és 05.00 óra)	
IV.	Alkalmatlan a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azért, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, természetes ábrázolása.	-Minősítés közlése, figyelemfelhívás -piktogram folyamatos feltüntetése -idősáv (22.00 és 05.00 óra)	
V.	Alkalmatlan a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyosan kedvezőtlen befolyásolására, különösen azért, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz.	Nem tehető közzé	

Az I. kategóriába tartozó műsorokat - mivel nem tartalmaznak káros elemet - nem kell ellátni jelzéssel, és bármikor leadhatóak, az ötös kategóriába sorolt műsorok leadása tilos. Így marad három kiemelt műsorkategória, melyeknél a műsorszám közzétételének kezdetekor közölni kell azok minősítését, emellett a kategóriájuknak megfelelő jelzést piktogram formájában a képernyő valamelyik sarkában is meg kell jeleníteni úgy, hogy az a műsorszám teljes időtartama alatt látható legyen.

A fentiek alapján a médiatörvény az akusztikus figyelmeztetés (képi megjelenítés) és a piktogram együttes alkalmazásával összekapcsoltan alkalmazza az irányelvben vagyilagosan rögzített feltételeket. Ezen túlmenően a III. és a IV. kategóriáknál még időszávot is alkalmaz. A III. kategóriába sorolt műsorszám - megfelelő jelzéssel ellátva -21.00 és 05.00 óra között, míg a IV. kategóriába sorolt műsorszám, csak 22.00 és 05.00 óra között tehető közzé.

Tekintettel arra, hogy a műsorszolgáltatók milyen tartalmú műsorokat sugároznak a II. kategória jelzésével - olykor persze egyébként is rossz besorolással - talán ehhez is célszerű lenne időszávot rendelni. Ha csak 20.00-5.00 óráig lennének sugározhatóak, ebben az esetben egészen 20.00 óráig nincs szükség a műsorokon a piktogram megjelenítésére. Így elég csak ennél a kategóriánál a piktogram folyamatos feltüntetése, míg a másik kettő (III.,IV.) esetében csak a műsor elején, illetve olykor-olykor a műsor alatt rövid ideig megjelenítve, hiszen a kései kezdés már önmagában jelzi, hogy nem gyermekeknek szánt műsorról van szó. Ez utóbbi két kategória időszávját indokolt oly módon szigorítani, hogy a III. kategóriába sorolható műsorok a 22.00-5.00, míg a IV. kategóriába sorolhatóak a 23.00-5.00 időszávba kerüljenek leadásra.

A kategóriákba sorolás és a vizuális jelzés megjelenítésének feltételeinek kidolgozása az Országos Rádió és Televízió Testületet (továbbiakban: ORTT) 1494/2002. számú határozatában tett eleget. A határozat részletesen körülírja, hogy az egyes kategóriákba milyen műsorszámokat kell besorolni, megszabja a műsor előtt és közben alkalmazandó jelzéseket, illetve a minősítés közlésének módját.²

A műsorok előbbi klasszifikációját sokan támadták. Az egyik támadási ok a sárga és piros karika megjelenítésének zavaró hatása volt, a másik az irányelvben található „vagy” szócska helyett az „és” alkalmazása. Felmerült az is, hogy ha már együtt alkalmazzuk az akusztikus figyelemfelkeltést és a piktogramot, akkor talán elegendő utóbbit csupán a műsor elején megjeleníteni; sokan önmagában a klasszifikációt is értelmetlennek és hatástalannak tartják stb.

Úgy vélem, hogy a fenti jogharmonizációs módosítás mérföldkövet jelent a gyermekek védelmének kérdésében, mindenképpen előremutatónak mondható.

5.

Az elkészült törvénytervezetet a kiskorúak fokozott védelme jellemzi, a hatályos törvény hiányosságait több ponton orvosolja.

A tervezet *szabályozási modellje*:

a.) Alapelv:

2.§ (4) *A kiskorúak testi, szellemi, lelki és erkölcsi fejlődésének előmozdítása a társadalom elsődleges célja és érdeke, ezért minden műsorszolgáltatót fokozott felelősség terhel azért, hogy e cél megvalósulását maga is elősegítse, illetőleg, hogy az e célt szolgáló jogszabályi előírásokat megtartsa.*

b.) „A kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok”

11-13.§ keretszabályok

---

² A figyelmeztetést nem csak hangban, hanem legalább 3 másodperces időtartamban legalább a képernyő 50%-át lefedő képernyőszöveg megjelenítésével is közölni kell. A piktogramok pontos kritériumait is megadja: ezekkel a sárga és piros karikákkal találkozhatunk a képernyőinken.

c.) ORTT rendelet

Szakértői Kollégium javaslata alapján

A tervezet az alapelvekben rögzíti a műsorszolgáltatók kiskorúak fejlődése tekintetében fennálló fokozott felelősségét, majd „A kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok” címszó alatt az irányelv szabályaival paralel keretszabályozást ad.

(Nem tehető közzé olyan műsorszám, amely súlyosan károsítja a testi, lelki, szellemi, és erkölcsi fejlődését (különösen pornográfiát és szélsőséges v. indokolatlan erőszakot.) Ami feltehetően károsíthatja a fejlődésüket, azt a szokásos módon ne hallhassák, láthassák. Ennek eszközei: az időpont helyes megválasztása, vagy valamilyen hozzáférést korlátozó technika alkalmazása [pl. kódolás]. A műsorokat mindenképpen meg kell előznie a káros tartalmakra való figyelmeztetésnek.)

A tervezet a védelmi eszközök részletezését, kidolgozását az *ORTT rendeletére* bízta. Alkalmazkodva a direktíva keretszabályaihoz a minősített törvényben szintén csak a szabályozás keretét adná meg, s ezen túl a rendelet tartalmazná a kategóriába sorolás feltételeit, az idősávok kialakítását, a jelzés feltüntetésének módját. Így, amikor a fiatakorúakra vonatkozó szabályok módosításának igénye merül fel, nem a kétharmados médiatörvényt kell módosítani.

A rendelet megalkotására, majd annak módosítására is egy *Szakértői Kollégium javaslata* alapján kerülne sor. A testület 11 tagja többnyire kiemelkedő szakmai eredménnyel rendelkező pszichológusok és pszichiáterek, illetőleg a közszolgálati és a kereskedelmi műsorszolgáltatók által delegált szakemberek.

A Kollégium a rendelet tartalmára való javaslattételen túl egyéb szabályozást is kezdeményezhet, a testület megkeresésére műsorszolgáltatókkal kapcsolatosan általánosságban, illetőleg konkrét műsorszámok kérdésében egyedileg állást foglal.

Összegezve: a Kollégium felállítása garantálhatná a kiskorúak védelmében a rugalmasságot, folytonosságot és nem utolsósorban az állandó szakmai kontrollt.

A szabályozási modell jellegzetességén, illetve a *Szakértői Kollégium felállításán* túl említést kell még tennünk a tervezet egyéb előremutató javaslatáról is.

Az egyik a gyermekek fejlődése szempontjából a lelki aspektus kiemelése, nevesítése. Talán jelenleg pontosan ez a leginkább védendő szempont, hiszen igen sok a lelkiileg sérült, szorongó gyermek, s ennek okai - úgy vélem - a média tartalmakban is keresendők.

Fontos újítás, hogy a hírműsor, műsorelőzetes, időszerű műsorszám, reklám nem tehető közzé olyan időszakban, amelyben tartalmának megfelelő kategóriába sorolása esetén közzétételének - előre láthatóan - nem lenne helye. (Mindenki számára ismertek olyan híradásban bemutatott képsorok, amelyek kategóriába sorolásuk esetén IV, de akár V. minősítést is kaphatnának.)³

6.

Az utóbbi évekre jellemző, hogy újabb és újabb fogyasztói kört próbálnak a cégek megcélolni termékeikkel, szolgáltatásaikkal. Az egyik ilyen megcélzott közeg pontosan a kiskorúak köre. A reklámok készítői tudatosan építenek a gyermekek befolyásolhatóságára. Ennek eredményeként a reklámokat uralják a nekik szánt elemek (pl. kedves rajzfigurák stb.). Miután a gyerekek a reklám befolyása alá kerültek, jelentős mértékben befolyásolják a szülők fogyasztói magatartását is, de nem csupán a gyermek, hanem már a felnőtt fogyasztási cikkek tekintetében is. Komoly gondot jelent ezen túlmenően az egészségtelen ételek reklámozása (sós snack-ek, mogyorókrémek, burgerek, üdítőitalok, magas cukortartalmú édességek). És az, hogy a reklámok gyakran problémás élelmiszereket tüntetnek fel egészségesnek.

---

³ Fontos, hogy a műsorrend bármilyen formában való közzététele során valamennyi műsorszám kategóriáját közölni kell.

A médiatörvény-tervezet a reklám szabályozásakor az európai irányelveket veszi alapul.

Általában védi a kiskorúakat az alábbi rendelkezéseivel: a reklám nem veszélyeztetheti a kiskorúakat, így különösen közvetlenül nem ösztönözheti őket vásárlásra, nem sértheti a szülők nevelő tekintélyét, és nem bízathat engedetlenségre velük szemben, nem építhet velük szembeni bizalomra, nem mutathat kiskorút indokolatlanul veszélyes helyzetben, nem mutathatóak úgy reklámban mint aki gyógyszert vagy gyógyhatású készítményt egyedül használnak. (Külön kitér a védelmükre az alkoholtartalmú reklámok esetén, hiszen nem lehet nekik reklámozni, illetve nem lehet őket alkoholtartalmú ital fogyasztása közben ábrázolni.)

Nagyon fontos a tervezetnek az a rendelkezése miszerint a kiskorúaknak szóló műsorok és a dokumentumfilmek termékelhelyezést nem tartalmazhatnak. Valójában a gyermekműsorok közötti idők a legmegfelelőbbek a gyermekek behálózására: észre sem veszik, hogy az már nem a gyermekműsor, amikor a szívükhöz közel álló mesefigura el akarja nekik adni cége éppen aktuális csemegéjét. A 18 éven aluliaknak szánt műsorok mindegyikére vonatkozna ez a rendelkezés a műsor időtartamától függetlenül. (...szemben a hatályos szabályozással).

7.

A gyermekek hatékony védelme érdekében a következetes szabályrendszer mellett megfelelő szankciórendszer alkalmazása is szükséges. A tervezet az alábbi jogkövetkezményeket rögzíti:

a) figyelmeztetés;

b) a műsorszámnak a Testület rendelete által meghatározott más kategóriába vagy más időszámba történő sorolása;

c) bírság kiszabása (A bírság mértéke a kétszázötvenmillió forintot nem haladhatja meg, és korlátlan alkalommal kiszabható.)

d) a műsorszórási engedély időtartamának csökkentése;

e) a műsorszolgáltatási jogosultság felfüggesztése;

f) a műsorszórási engedély visszavonása;

g) a műsorszolgáltatás nyilvántartásból való törlése;

h) a műsorforgalmazó nyilvántartásból való törlése.

Alapvető szintű norma megsértése esetén figyelmeztetés nem, csak súlyosabb szankció szabható ki. Mivel a gyermekek védelme alapvetően is rögzítésre került, a tervezet értelmében ezek megsértése esetén figyelmeztetés nem alkalmazható. A sorozatjellegű műsorokat az ORTT is besorolhatja, ha az nem tartalmának megfelelően történt. A bírság mértéke kétszázötvenmillió forintot nem haladhatja meg, és korlátlan alkalommal kiszabható. A műsorszórási engedély időtartama legfeljebb a felével csökkenthető, a műsorszolgáltatási jogosultság legfeljebb 30 napra felfüggeszthető, stb.

A tervezet jogkövetkezményei és a tervezett változtatások jelentős előrelépést jelentenek a kiskorúak szigorúbb védelmének megteremtésében, de ez önmagában mégsem elegendő.

Nagyon komoly felelősség hárul a médiára, a műsorok készítőire, hiszen közvetlenül az ő feladatuk a tartalmas, a gyermekek fejlődését elősegítő műsorok készítése. Ugyanakkor ki kell hangsúlyozni a szülő és szorosán ezzel összefüggésben a társadalom felelősségét is. Úgy vélem, hogy alapvető szemléletmódváltásra van szükség a televíziós szokásokat illetően. Először a szülőket kell rávezetni a tudatos televíziózás szabályainak kialakítására, s csak ezt követően lehet a gyermekeknél is eredményeket elérni.

A védelemről és az éheztetésről, avagy médiaprogramjaink és az ifjúság

Szerencsétlen dolog ez, de így van:

Az utóbbi két évtized során odáig jutottunk, hogy a **média** fogalmához kapcsolódó képzettársításaink úgy együttvéve tulajdonképpen kiadják a „bűnök tengerét”. A szó hallatán nyomban fölidéződik bennünk az átverés, a kihasználás és a megúszás megannyi megtapasztalt módja, a felszínen szaladó vízipókok kommunikációs kultúrája, súlyosbítva a méltánytalanság és a társadalmi méretű cserbenhagyás kietlen gyakorlatával. Megtanultuk, hogy gyanakodjunk, időnként féljünk, vagy éppen féltsük azokat, akik nem gyanakodnak. Ez keserves tény, és a helyzet kevésbé szépíthető, noha ez az ítélet igazságtalan.

A kiskorúakkal, vagyis a gyerekekkel kapcsolatos asszociációink több felhőbe tömörülnek. Megvannak például a harag és a szemrehányás belobbanó emlékei bennünk is, hajdani gyerekekben, hogy mi mindent nem kaptunk meg, amit megkaphattunk volna. De ha jól meggondoljuk, a mai negyveneseknek- ötveneseknek leginkább az lehet a rosszallnivalója, hogy a nekik járó felnőtt társaságot nem kapták meg annak idején. Apák és anyák helyett többször zizegett a képernyő, mint ahogy az optimális lett volna. De a rádiós és televíziós gyerekprogramokra nemigen volt panasz. Mostani helyzetünkből visszatekintve pedig paradicsomi állapotnak ítélnél az akkori ellátottság.

Dolgozhat bennünk a lelkiismeret furdalása is, hogy felnőttek lévén, mit nem adunk meg mi azoknak, akikért felelősek vagyunk, avagy mitől nem védjük meg a ránk bízottakat.

Egy fura érzés is rugódozhat bennünk, a nevetségesség kínos érzete: hiszen, akik itt vagyunk, szinte mindannyian elmondhatjuk, hogy felelősségünk van – lehetőségünk nincs a szóban forgó probléma megoldására. Hümmögünk, panaszkodunk, de gyengék és hátratulhatók vagyunk minden pillanatban. Hacsak, hacsak a jogalkotók nem ismerik fel, hogy a tiltás maga, az csak a mérgező hulladékok moslékból való kihalászására elegendő. A moslék attól még híg moslék marad, s szép malackáink éhen bögnek. Táplálékot kellene adni. De ne szaladjunk ennyire előre.

Egy ilyen szakmai találkozás sokkal fontosabb annál, hogysem megpróbáljunk beírogatni egymás szakmai ellenőrzőkönyvecskéjébe. Miről is van ma szó? Amikor az ifjúság és a média viszonyáról beszélünk, elsősorban a tiltott dolgokra való felbujtástól féltjük őket, és a vágykeltés tiltott módozatait nehezményezzük. A vágykeltés elvárt módozataival sajnos nem foglalkozunk, mintha az nem reánk tartozna, vagy csupán ügyetlen szociális célú reklámokra lehetne gondolni ennek kapcsán. Ha nincs művészet, ami vágyat keltsen, tényleg csak a szájbarágós sulykolást tudjuk majd elképzelni, kényszerű lelki szegénységünk következtében.

A mai nap, és az ORTT - általam sejtett – ez irányú tevékenységének gesztikus kifejeződése talán egy hártó kézmozdulat lehetne. Egy szisszenéssel együtt járó, fölháborodott „Ezt ne!” , vagy egy indulatos „Ne csináld!”, s egy fojtott hangú „Meg ne próbáld!”. Kiknek szólnak ezek a tiltások? Azoknak, akik azért... „megpróbálják”. Megpróbálják a nézettségi mutatókat följebb srófolni, a szokásos, figyelmet felkeltő komponensekkel. A figyelmet a klasszikus dramaturgia minden műfajon belül mindig is a szerelem és a halál témáival tartotta kellő szinten. Mára ezt az erotika és a horror edzőtermeiben gyakorolhatjuk, egyszerűbben szólva és a kopár lényegre törve, a stimulált szexualitás és az agresszió motívumaival találkozunk, egyre magasabb statisztikai mutatókhoz szokva.

Ezen veszélyek jelenlétét kis piros vagy sárga karikákkal jelzik a hivatalos veszélyjelzők, akik – azt kell hinnem – két dologra figyelnek csupán. A velőtrázó **képi információkat** irtják ki az adott idősből (teljes joggal, s már persze, ha tudják), és a négybetűs **szavakat** füttyütetik ki, már kissé bizonytalanabb szisztémával. Ezzel aztán végére is érnek lehetőségeiknek, mert a harmadik veszélygazda, a **történet** morális megmérésére, a

cselekmény züllesztő hatású erkölcsi motívumainak bemérésére már nincs mód, és persze, szörnyű is lenne egy ilyen vagy ehhez hasonló gondolatrendőrség. De azért ne hagyjuk szó nélkül az utóbbi évek reklámetűdjeinek sunyi emberkét, akik rosszul értelmezett jófejségből a kijátszást, a becsapást, a falmelléki magatartást reklámozzák egy-egy termék birtoklásának csúcspontjára jutva.

Nagyobb filmekre gondolva fordulok a piros és sárga karikák gazdáihoz, szelíd figyelmeztetéssel: igen, a képekben lakik a rémület, a fantáziátlanul trágár szövegben meg az igénytelenség, de a történetben, a cselekményben tekereg az igazi mótely. Részletekkel máskor, máshol – bárkinek szolgállok. Azt remélem viszont, hogy nem kell elátkoznom ezt a figyelmeztetésemet. Ennek a problémának a megítélése ugyanis nem ideges amatőrököt, nem ideológiáktól kába erkölccsősöszöket, hanem alkotói tapasztalattal (is!) rendelkező szakembereket igényel. S ezek a szakemberek nem akkor kell, hogy szorítóba lépjenek, amikor már adásba került a mű, hanem a gyártási folyamat előtt és az alkotói munka adott szakaszaiban.

Jelen pillanatban a tanárok egy részét képviselem itt, a művészetpedagógusokat, s még inkább a drámatanárokat. De nem csupán ránk vonatkozik a megállapítás, miszerint munkánk lényege - a vágykeltés művészete. Nem az ádáz kárálás, nem a rábeszélés, nem is a megfélemlítés hat. Egyetlen egy dolog működik tapasztalatom szerint: az, ha a tanítvány megkívánja azt a valamit - azt a magatartást, azt az életmódot, azt az élményt, azt az érzést, - azt az értéket, ami felé terelgetni próbálok.

A magyar média kukucs-kultúrára szakosodott jelenkori kínálatában nincs mit megkíválni. Ha még működik gyerekeinkben ép érzés, legfőljebb megsajnálni tudják a képernyőre cipelt áldozatokat. A meglesett, s észrevehetően megszervezett ál-valóság apró eseményeit meg lehet beszélni másnap, de ez a műfaj soha nem okoz katarzist. Katarzist, azaz az egész személyiséget átjáró, felrázó, megtisztulást hozó és erőt adó megrendülést csak az áttételes formában, tehát művészi feldolgozottsággal megjelenő, **nagy történetek** adnak. Művekről beszélek tehát. A mai televízióban nincsenek történetek, csak egyszerhasználatos, gyenge sztorik vannak. Művekről beszélek. Vagyis inkább a művek túrhetetlen hiányáról. A hősök hiányáról beszélek. Hősök kellene, akiknek tettét csodálni lehet, akiknek vesztét megsiratni lehet. Ezek a hősök pedig művekben lakoznak. A világirodalom és a magyar irodalom alkotásaiban.

Mindennél fontosabb lenne gyerekeink visszazoktatása a betűhöz. Az élethez, s a későbbi alkotómunkához szükséges belső képekkel való élni tudáshoz ez volna a belépő. Az alkotó gondolkodás alapja a meghallgatott vagy elolvasott meséből elképzelt belső kép. Egy televízió, ha ad magára, önkorlátozást rendel el ennek érdekében, s a vibráló rajzocskák helyett – vagy akár azok segítségével! – visszavezet a belső képhez. Az ifjúsági korosztály számára az újonnan létrehozott irodalmi vagy filmes műveknél is fontosabb lenne a kipróbált és időtálló regényekből készült tévéjátékok sora.

Mit ér a tiltás, mit ér a védelem, mit ér a sületlenségek időnkénti zajos fölmutatása, ha nincs szellemi étel az asztalon? Nem csupán védeni kell a gyermeket, hanem védekezni megtanítani. Ezt művek és varázsos személyiségű emberek segítségével kell elkezdni. S fokozom a fájdalmat: ha olykor találkozunk is remek művekkel, azok távoli országokból érkeznek hozzánk. Nem ezzel van a gond, sőt, nagy szerencse, hogy némelyik mű eltalál Magyarországra. Az a baj, hogy a sok külföldről átvett, sebtében honosított mű következtében megjelent az egyetemeken – tudom, látom, érzékelem! – egy furcsa nyelvjárás, az úgynevezett **szinkron-magyar**. Érthetőbb lesznek: egy normális hangsúlyú magyar mondata nincs a leendő tanároknak. Nem csoda ez, hiszen életük eddigi húsz esztendejében a magyar szavakat angol, spanyol vagy portugál lélegzetre ragasztgatták rá a szinkron dramaturgok, ez

az élő példa számukra. A magyar tanárt nem tanítják magyarul beszélni, a magyar tanárt műveket elemezni tanítják, hogy majd műveket elemeztessen az iskolában, ahelyett, hogy művekkel találkozatná magát és a tanítványait. Az egészséges anyanyelv – melynek gyakorlása ismeretlen a magyar felsőoktatásban – kikopott a hétköznapiakból. A nyelv legerősebb védelmezője a magyar televízió lehetne, mint ahogyan volt is, fénykorában.

Segítség.

Segítség kéne.

Pályázat itt most nem segít. Nem kell zsűrizésre eltapsoltatni a töméntelen pénzt. Nincs mit vetni, nincs mit aratni. Itt most nem tiltani kell. Tanítani kell. Iskolát kell csinálni. Még itt vannak azok a szakemberek, akik tudják a szakmát. Munka nélkül vannak. Pedig vannak olyan típusú televíziós műfajok is, amelyek búvópatak szolgálata - emberi közösségek kialakítására, megerősítésére tett hatása - sokszor nagyobb értékű, mint akár a több hónapig tartó élő adások sorozata.

Gyámoltalan reménykedésünk jele, hogy egyetlen szóra összegyűlünk mindannyiszor, ha a média az ifjúság kapcsán szóba kerül. Összegyűltünk megint.

Mi vagyunk ... a szakemberek. Felelőségünk van, lehetőségünk semmi. Könyveket írunk – ingyen. Tanítunk – ingyen. Lassan két évtizede. És ez nem tréfa. Így alakult. Társadalmi státuszunk siralmas. Csak abban bízhatunk, hogy azok a jogászok és politikusok, akikre most az üzenetet bízuk, ha minket nem is, önmagukat majd komolyan veszik, s a törvény részévé teszik a felismerést, hogy a kiskorúak védelme nem csupán a **médiatartalmakkal szemben** fogalmazható meg. A **médiatartalmak által** is biztosítható és biztosítandó ez a védelem, méghozzá a legjobb hazai alkotók – szakszerű - helyzetbehozása révén, kötelező arányban és kötelező módon, az ország nyelvének, kultúrájának, embereinek megtartása és megvédése végett, elsőrendű és legfontosabb közszolgálati tevékenységünk részeként, minden időben érvényes alapfeladatként.

A pedagógusok felelőssége és lehetőségei a gyermekek informatikai nevelésében

Napjainkban már nem meglepő, amikor egészen kis gyermekek büszkélkednek azzal, hogy otthonosan mozognak technikai eszközökkel felszerelt világunkban. Számukra természetesen mindennapi környezetünk digitális eszközei, ugyanakkor ezek kezelésének ésszerű elsajátíttatása felelősségteljes nevelési szituációt teremt. Az információs társadalomban oly nélkülözhetetlen digitális írástudás megszerzése a közoktatásra komoly feladatokat ró. Hiszen nemcsak a tudásanyag újul meg és változik igen gyors tempóban, hanem az információkhoz való hozzáférés módjai is, amelyben hatékony és nélkülözhetetlen segítséget jelent az **információs és kommunikációs technika** (röviden: **IKT**) alkalmazása. Ma már senki sem vitatja, hogy a részletes tárgyi tudás mellett legalább annyira fontos az a tudás, amely a minden iránt **nyitott, tanulni vágyó, információt felkutató, megkereső és alkalmazó** egyén jellemzője. Olyan készségek-képességek kelljenek ehhez, amelyek ösztönözzék a tudás mindenkori frissítésére, az élethosszig tartó tanulásra. Az évszázados iskola-minta végérvényesen elavult. Alapvetően megváltozik a végzett diákokkal szemben támasztott követelmény, hiszen a "mi került a fejébe" helyett a "mire képes" lesz a mérce.

Az iskolák új szerepét, átalakulásuk irányát európai szinten több dokumentum is taglalta. Az idő haladtával viszont kérdéses, sikerül-e vajon az Európa Tanács 2000-ben megfogalmazott stratégiai célját teljesíteni, azaz az Európai Uniót 2010-re „a világ legversenyképesebb és legdinamikusabban fejlődő tudás alapú társadalmává” alakítani? Az európai oktatási stratégia egyik meghatározó eleme az **élethosszig tartó tanulás biztosítása** mindenki számára. Ennek eléréséhez kiemelt feladat a **kulcskompetenciák fejlesztése**, amelyek közt az egyik az **IKT alkalmazása az iskolai oktatásban**. Mindhárom terület erőteljesen, közvetlenül érinti a már a kisiskolások nevelését is! Ebben az életkorban ugyanis döntő jelentőségű a sikeres felnőtté válás folyamatának megalapozása, hiszen itt dől el, hogy a gyermek elveszíti vagy fejleszti természetes kíváncsiságát, és kialakul-e benne a későbbi önálló tanulás iránti kedvező attitűd.

AZ EU oktatási munkacsoportja nyolc ún. kulcskompetenciát fogalmaz meg, amelyek oktatási fejlesztése elkerülhetetlen. Definíciójuk szerint „a **kulcskompetencia az ismeretek, készségek és attitűdök** transzferábilis, többfunkciós egysége, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell ahhoz, hogy személyiségét kiteljesíthesse és fejleszthesse, be tudjon illeszkedni a társadalomba, és foglalkoztatható legyen. A kulcskompetenciákat a kötelező oktatás-képzés során kell elsajátítani. A későbbiekben az egész életen át tartó tanulás során mindenféle tanulás alapját e kompetenciák képezik.” A nyolc kulcskompetencia a következő:

1. Anyanyelvi kommunikáció
2. Idegen nyelvi kommunikáció
3. Matematikai, természettudományi és technológiai kompetenciák
- 4. Digitális kompetencia**
5. A tanulás tanulása
6. Személyközi és állampolgári kompetenciák
7. Vállalkozói kompetencia
8. Kulturális kompetencia

Az oktatási szakértők szerint a **digitális kompetencia** az elektronikus **média magabiztos és kritikus alkalmazása** munkában, szabadidőben és a kommunikáció során. E kompetencia a logikus és kritikus gondolkodáshoz, a magas szintű információkezelési készségekhez és a fejlett kommunikációs készségekhez kapcsolódik. Az IKT alkalmazásával kapcsolatos

készségek a legalapvetőbb szinten a multimédiás technológiájú **információk keresését, értékelését, tárolását, létrehozását, bemutatását és átadását**, valamint az **internetes kommunikációt** és a **hálózatokban** való részvétel képességét foglalják magukban.

Az informatika eszközei és módszerei nagymértékben támogatják a **személyre szabott, differenciált oktatás** megvalósulását, sőt élvezetesebbé tehetik a tanulást. A hatékony, valóban **kompetenciafejlesztő IKT-használathoz** egyrészt meg kell ismerkednünk magával a technikával, másrészt időnként pedagógiai módszereinken is változtatnunk kell. Már csak azért is, mert köztudottan a fiatal generáció rendkívül tanulékony és fogékony a technikai újdonságok iránt. Jól tudjuk, hogy a legelső iskolai éveknél – az alapvető képességek és rutinok fejlesztésével, a tanulás érzelmi és akarati tényezőinek, motiváltságának alapozásával, a tanulási tevékenység iránti pozitív érdeklődés táplálásával – meghatározó szerepe van a későbbi tanulmányok sikerességében. Ezért az IKT eszközszintű elsajátításának feladata sem toródhat el csupán a felső tagozatos iskolai évekre. Az informatika alkalmazása pedig számos olyan lehetőséget kínál, amellyel színesebbé, érdekesebbé, izgalmasabbá tehető akár az óvodai foglalkozás, akár a tanítási óra, hiszen önálló alkotásra, a kreativitás fejlesztésére is lehetőséget ad.

Az oktatáspolitikai a kisgyermek korcsoportjában messzemenően támogatja a szemléletváltást. A legnagyobb újdonság az, hogy a 2003-as Nemzeti Alaptanterv (NAT) szerint az informatika az alsó tagozaton is megjelenik önálló **tantárgy**ként: az első tantervi követelmények már a 4. évfolyam végén olvashatóak; vagyis az általános iskoláknak – felmenő rendszerben – **legkésőbb a 4. évfolyamon** meg kell kezdeniük az informatika oktatását/alkalmazását, és ennek megfelelően kellett helyi tanterveiket is átdolgozni. (NAT 2003). A NAT továbbra is kiemelt fejlesztési területként kezeli az információs és kommunikációs kultúrát, azaz az IKT alkalmazása **kereszttantervi szinten** is elvárt prioritás, amely alsó tagozaton kimondottan ajánlható, hiszen sokkal jobb fejlesztési lehetőségekkel bír, mint az önálló tantárgy! Az Oktatási Minisztérium informatika stratégiája SWOT analízisében éppen ezért az **oktatás erősségei** között tünteti fel a **kompetenciafejlesztés** dominanciájára épülő új NAT-ot.

A NAT jelenlegi változata szerint a tudatos médiahasználat fejlesztésére az ún. **Mozgókép-kultúra és médiaismeretek** műveltségterület hivatott, amely a mozgóképi szövegértés fejlesztését és a média társadalmi szerepének, valamint működés módjának a feltárását célozza. „Ez az audiovizuális írás-, olvasástudás alapjainak az elsajátítását és a kritikai médiatudatosság fejlesztését jelenti. A médianevelés olyan képesség- és személyiségfejlesztő eszközrendszer, amely szükséges ahhoz, hogy az állampolgárok az információrobbanás és a modern piacgazdaság korában ténylegesen tudjanak tájékozódni és választani. Mivel a média erősen meghatározza, hogyan gondolkodjunk a világ dolgairól, s hatása vetekszik a hagyományos szocializáció ágenseivel – a családdal és az iskolával –, a mozgókép- és médiaoktatás a **demokráciára nevelésnek** és olyan értékek elsajátításának az iskolája, mint a másság elfogadása, a **kritikai gondolkodás** vagy a **tudatos választás** képességének a fejlesztése.” – írja a NAT. A mozgókép-kultúra és médiaismeret oktatása során a tanulók felkészültséget szereznek a különböző médiaszövegekkel kapcsolatban **az önálló és kritikus attitűd** kialakítására, és olyan módszereket sajátítanak el, amelyek segítik őket abban, hogy nyitott szemlélettel **használják a hagyományos és az új médiumokat**. A minden iskola számára kötelező alaptanterv követelményeket a 7-12. évfolyamokra ír elő, ám ez nem jelenti azt, hogy az alsóbb évfolyamok ne kerüljenek kapcsolatba a médiával, – más tantárgyakon, illetve az iskolai élet eseményein keresztül.

Az oktatáspolitikai dokumentumok és az **elektronikus médiaszolgáltatásokról szóló törvénytervezet** között több fontos kapcsolódási pont található. Az oktatási szakemberek számára kiemelendő a IV. fejezet, amelyben az országos közszolgálati műsorszolgáltatás általános feladatai fogalmazódnak meg. A 63. §. (2) bekezdése szerint: „különös figyelmet

kell fordítani a tudatos médiahasználatoz szükséges ismeretek és képességek elősegítésére és fejlesztésére”. A **közoktatási intézmények** (óvodák, általános és középiskolák) feladata ebben nélkülözhetetlen, hiszen a gyermekek felkészítését minél fiatalabb életkorban meg kell kezdeni – összhangban az EU elvárásaival.

Kérdéses, mennyire felkészültek az oktatási intézmények és a pedagógusok az információs és kommunikációs technika (IKT) lehetőségeit, előnyeit integráló, **tudatos médiahasználatot** követelő, átalakuló tanulási környezet és pedagógiai módszerek megújítására? Felelősségük rendkívüli mértékben megnő, hiszen az iskola falain túl hatással kell lenniük az otthoni tanulási, ismeretszerzési szokásokra éppúgy, mint a gyermekek képernyő előtt töltött idejének befolyásolására, a káros hatások visszaszorítására. Fel kell készülniük:

- A változó tanulási környezetre, az átalakuló tanítói-tanári és nevelői attitűdre („tutor”, „mentor”),
- az IKT mindennapi oktatási célú alkalmazására,
- a digitális tartalmak és technika előnyeinek és veszélyeinek felismerésére,
- a példamutató és ésszerű médiahasználatra,
- az otthoni környezet, a család kedvező „befolyásolására” az IKT-használat területén.

Elsősorban **jó pedagógiai példákat, ösztönző médiatartalmakat** kell közvetíteniük ahhoz, hogy már – óvodáskortól kezdve – valóban eredményesen fejleszthessék a gyermekek tudatos és ésszerű médiahasználatához szükséges ismereteket és képességeket. Felelősségük tehát óriási, hiszen olyan gyermekeket kell nevelniük, akik képesek lesznek a 21. századi információözönben eligazodni, és meg tudják különböztetni az értékes és értéktelen információkat, médiatartalmakat.

A hatékony védelem kérdése a digitális környezetben – kitekintés a kiskorúak védelmével kapcsolatos európai szabályozói tapasztalatokon keresztül

Bevezetés

Hozzászólásom a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályozás hatékonyságát befolyásoló tényezőket az európai szabályozói gyakorlatok fényében kívánja röviden vizsgálni. Ennek indokoltságát az szolgálhatja, hogy a szabályozói gyakorlat rámutat olyan tényezőkre, melyeket nem lehet figyelmen kívül hagyni egy új audiovizuális környezethez igazodó, a kiskorúak védelmére vonatkozó védelmi stratégia megalkotásánál. Noha ezek a szabályozói tapasztalatok a hagyományos rádiózáshoz és televíziózáshoz kapcsolódnak, azok mégis irányadóak az újonnan kialakuló környezetre, hiszen a szabályozói konstrukció nem változott ezen a területen, hiszen a kiskorúak védelme továbbra is kiemelkedően jelentős közérdek (matter of strong public interest). (Price, Verhulst, 2002, vii) Illetve – amint arra Mayer Erika egy tanulmányában rámutat – idézve a Kiskorúak védelméről szóló Zöld Könyv idevágó megállapítását: „*akármilyen hangsúlyt is kap a kifejezés szabadsága, a kiskorúak és az emberi méltóság védelme mindig is alapvető szempont volt a médiaszabályozásban. Új médium megjelenése semmilyen módon nem változtatja meg ennek a védelemnek a szükségességét.*” (Mayer, 2001, 95).

1. A kiskorúak védelmének rendszere: a védelmében részt vevő szereplők felelőssége

Tanulmányunk tézismondatát ennek megfelelően talán úgy lehetne megfogalmazni, hogy a kiskorúak védelmének hatékonysága a védelemben résztvevő felek együttműködésétől függ. A védelemben részt vevő felek alatt három felelősségi szintet lehet elkülöníteni, melyek egyben szabályozói szintek is a saját szintjükön.

A legnyilvánvalóbb az állami szabályozói felelősség (közhatalmi szabályozás), mely megalkotja a kiskorúak védelmére vonatkozó jogszabályokat, valamint az azok érvényesítését, végrehajtását számon kérő intézményrendszert. Ha a magyar szabályozást nézzük, akkor példaként említhetjük a gyermekvédelmi törvényt vagy a rádiózásról és televíziózásról szóló törvény gyermekek védelmére vonatkozó rendelkezéseit, jogalkalmazói intézményként pedig az ORTT-t említhetjük.

A felelősség másik szintjét maga az audiovizuális iparág képviseli (önszabályozás), mely az állami szabályozást egészíti ki, és alapvetően iparági érdekeket jelenít meg. A rádiózásban és televíziózásban műsorpolitikai elvek megalkotásában, belső szakmai-etikai kódexek, szabályzatok megalkotásában jelentkezik az iparági szabályozás.

Az iparág további felelőssége, hogy az állam által megalkotott jogszabályoknak megfelelően működjön, végrehajtása a kiskorúak védelmére vonatkozó normákat. Tágabb értelemben egyébként az iparági szinthez sorolhatók a fogyasztói, civil érdekvédelmi szervezetek is, melyek célja, hogy hatást gyakoroljanak úgy az iparág működésére, mint az azt célzó állami szabályozásra. Ezek a civil érdekvédelmi szervezetek egyben összekötő kapocsként szolgálnak a szabályozás/felelősség harmadik szintjéhez, a szülői (nevelői, családi) szinthez.

A szülői szinten a szabályozás tulajdonképpen az audiovizuális tartalmak fogyasztásával (kiskorú hozzáférése adott tartalmakhoz) kapcsolatos normák megalkotását és ellenőrzését jelenti. Noha az állam megpróbálja az adott társadalmat éppen jellemző kulturális normákhoz igazítani a szabályozását, beavatkozási lehetősége a családi szinten minimális egy

demokratikus társadalomban, amelyben a magánszférához való jog biztosítása a legteljesebb, éppen ezért ez a szint tekinthető a leggyengébb láncszemnek a szabályozás rendszerén belül.

Fogalmazhatunk úgy is, hogy az állam által kínált védelem annyiban érvényesül, amennyiben a szülői (családi, nevelői) szint él a védelem által kínált lehetőségekkel. Természetesen a felelős szülői magatartás sikeres gyakorlásához az is szükséges, hogy a harmadik szereplő, az iparág betartsa az állam által kialakított szabályokat. A vázolt konstrukcióból következik, hogy az egyes szintek egymásra épülnek és egyben egymásra utaltak is, ebből következően egy szabályozási rendszer sikeressége, hatékonysága a felek együttműködésének fokától függ.

2. A védelmi rendszer működés közben

2.1. A hagyományos (lineáris) tömegmédiák - rádiózás és televíziózás

A hagyományos tömegmédiák esetében a szabályozás a gyermekek elől elzárt, és a felnőttek (szülő, gondozó) által felügyelt térbeli és időbeli zónákat hozott létre, melyet egyrészt műsorszerkezeti követelményekkel, másrészt technikai megoldásokkal próbál elérni (Gálik, Polyák, 2005, 154-155). A szabályozás ezen médiumok fő jellemzőihez (egyidejű és egyirányú kommunikáció) igazodva alakította ki az ún. vízválasztó (watershed) koncepciót, mely beleszól a médiumok műsorszerkezetébe oly módon, hogy meghatározza: a kiskorúakra nézve ártalmasnak tartott tartalmak csak olyan módon és időpontban tehetők közzé – ide nem értve most a tiltott tartalmakat –, amikor azokkal feltehetően nem találkozhatnak.

Ha most példákat nézünk a fenti konstrukció működésére, akkor igen nagy eltéréseket tapasztalhatunk Európán belül. Egy Nagy-Britanniában a BBC, a BSC, valamint az ITC megrendelésére készült 2003-mas tanulmány a vízválasztóval kapcsolatban a brit szülői tudatosságot, a vízválasztó működésének megértését és hasznosságának mértékét kívánta felmérni. A tanulmány eredménye szerint a vízválasztó nagyfokú támogatottságot élvez Nagy-Britanniában, ami azt jelenti, hogy azok 95%-a szerint, aki hallott erről az eszközről, megfelelő védelmet biztosít a vízválasztó, 77%-uk szerint pedig ez az eszköz nélkülözhetetlen. A vízválasztó ismertsége a gyermeket nevelő szülők körében igen magas, 92%-os volt.

A kutatás arra a szülői elvárásra is rámutatott, mely szerint a televízióknak sokkal jobban kellene kötni magukat a vízválasztó által előírt fokozatossághoz, azaz ahhoz, hogy az egyes egymást követő műsorsávokban mi tehető közzé! Sőt, a szülők azt is jelezték, hogy amennyiben a vízválasztó nem lenne, akkor az így megnövekedő szülő felelősség gyakorlása teljesíthetetlen és terhes lenne. A felmérés továbbá arra is rámutatott, hogy a 12 év fölötti (12-15) gyermekek televízió-nézési szokásai sokkal kevésbé szabályozottak, mint az az alatti korcsoporté (4-12). A brit tanulmány összességében egy olyan képet tár elénk, melyben erős szülői (fogyasztói) tudatosság észlelhető és „kölcsonös bizalom” a védelmi rendszerben résztvevő egyes szereplők között, bár a szülők jelezték azt is, hogy nem maradéktalanul elégedettek az iparág ezen a területen való működésével. Másrészt a tanulmány a rendszer megfelelő működéséről is tájékoztatást adott.

Finnországban is végeztek a brithez hasonló felmérést, mely a finn médiaszabályozó-hatóság, a FICORA felkérésére készült 2004-ben.⁴ Ennek tárgya szintén a kialakított vízválasztóra alapuló védelmi rendszer működésének tesztelése volt, azaz a szülői tudatosságot és szabályozás hatékonyságát vizsgálta. A finn vizsgálat eredménye azonban lényeges eltérést mutatott a brit kutatáshoz képest, ugyanis egyrészt a megkérdezett szülők

⁴ A felmérés eredményeiről készült sajtóközleményt ld.

<http://www.ficora.fi/en/index/viestintavirasto/lehdistotiedotteet/2004/programme.html>

50%-nál kevesebb volt tisztában azzal, hogy a filmek besorolásával kapcsolatos figyelmeztető jelzések nekik szólnak, alig 25%-uk ismerte a 21.00 órás vízváltástó időpontot, és csak 20%-a volt tisztában azzal, hogy a műsorszámok nem megfelelő voltáról tájékoztatások hangzanak el. A brit vizsgálatához hasonló jelenséget mutatott ki ugyanakkor a felmérés a gyermekek televíziós fogyasztói döntéseinek befolyásolhatóságával kapcsolatban. A felmérés szerint ugyanis a 13 évesnél fiatalabb finn gyerekeknek csak ritkán engedik meg szüleik, hogy maguk válasszák ki, melyik televíziós műsort nézhetik, míg a tévéné szabadsága ettől a kortól felfelé radikálisan megnő: a 13-15 éves korcsoportban minden harmadik gyerek szabadon választhatja meg, mit akar a tévében nézni. A felmérés azt eredményezte, hogy a televíziók belátták: változtatni kell eddigi magatartásukon, és 2004 márciusától önszabályozás keretében kötelezettséget vállaltak különböző, a kiskorúak védelmét elősegítő műsorpolitikai elvek bevezetésére. A felmérés tehát gyengébb szülői (fogyasztói) tudatosságot jelzett, mint Nagy-Britanniában ugyanakkor az állami (hatósági/közhatalmi) és iparági (önszabályozói) együttműködés igen jónak mutatkozott, hiszen reagáltak a kialakult helyzetre.

Végül de nem utolsó sorban röviden érdemes szólni egy franciaországi rádiós felmérésről, melyet a Médiamétrie készített a CSA felkérésére.⁵ A vizsgálat négy ifjúsági rádió műsorára irányult, mivel adásukban megszaporoztak az ún. „libre antenne” műfajú műsorok. Az ilyen típusú műsorok új jelenségként törtek be a francia rádiós piacra azzal, és a vizsgálat megállapította hogy erősen építenek a fiatalokkal történő interakcióra, a szókimondó stílusra, és a fiatalok szereplésére, valamint a hallgató és a műsorvezető közötti cinkosságra. Mindezek a gátlások felszabadítását, az elfojtott indulatok levezetését (például tanároknak való „beszólás” lehetőségét) biztosították, és vezető témája a szexualitás volt. A vizsgálat azt is megmutatta, hogy a 13 évesek és náluk idősebbek körében hallgatási csúcs a nap első felére esik (csúcs 6.00-9.00 óra között), míg az esti csúcs 21.00-22.30 közé, a 13-17 éveseknél 21 órakor éri el a csúcst, és 23 óráig igen magas marad. Megjegyezzük, hogy a francia szabályozóhatóság aggodalmát az is erősíthette, hogy a rádió olyan médium, mely kívül esik a szülői felügyeleten, hiszen könnyen hozzáférhető tömegmédium, ráadásul nem helyhez kötött használata. Ehhez társult még a műsorok interaktivitása, melynek biztosítása viszont szintén egy olyan eszközhöz kapcsolható, mellyel minden fiatal rendelkezik, és mely fölött a szülői felügyelet csekély: a mobiltelefonhoz. A vizsgálatot követően 2004. február 10-én a CSA határozatot fogadott el a rádiók és mindenek előtt az ifjúsági rádiók szakmaetikai kötelezettségeinek megerősítése céljából. A CSA határozata szerint a 16 év alatti hallgatók fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésére ártalmas programok nem sugározhatók. 6 óra és 22 óra 30 perc között. Ami a pornográf jellegű és szélsőségesen erőszakos műsorok sugárzását illeti, azokat szigorúan tilos közzétenni a rádiós műsorszolgáltatók számára, ugyanis nem áll olyan technikai eszköz a rendelkezésükre, amely lehetővé tenné, hogy kizárólag felnőttek férjenek hozzá. A CSA tehát a probléma felmerülését követően erős és határozott szabályozói fellépést tanúsított

A röviden bemutatott példák jól mutatják, hogy a hagyományos médiumok esetén a leírt hármas védelemi/felelősségi viszonyrendszert az állami szabályozás-szabályozó dominálja. Ennek indoka abban keresendő, hogy a rádiózás és televíziózás Európában történetileg állami keretek között fejlődött ki, és a technikai feltételek (földfelszíni műsorszórás) jellemzői is lehetővé tették, hogy az állam uralhassa az audiovizuális teret.

2.2. Új nem-lineáris, interaktív médiumok – az online környezetben

A médiaszabályozás, és ezzel együtt a kiskorúak védelmének fent említett állami dominanciája meggyengült a technológiaváltással. Ez azért következett be, mivel a digitális technológia elterjedése és általánossá válása új médiumokat, tartalomszolgáltatásokat,

⁵ A felmérés eredményeiről készült sajtóközleményt ld. http://www.csa.fr/actualite/dossiers/dossiers_detail.php?id=15868

terjesztési hálózatokat, és audiovizuális tartalmak közvetítésére alkalmas eszközöket hozott létre, továbbá általánossá vált a tartalmak határon átívelő terjesztése, mely szimbolikusan is kiszakadást jelentett az állami szabályozói ernyő alól.

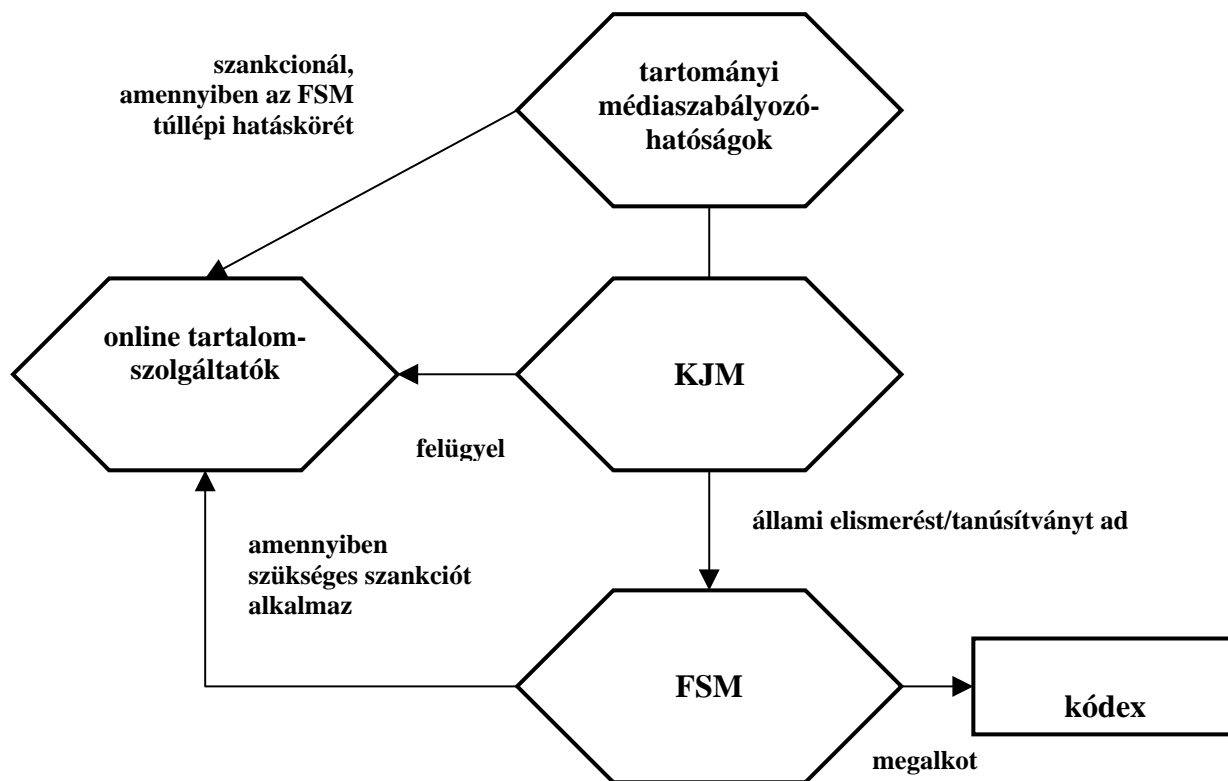
Ezeket a jelenségeket az online környezetre vetítve jól írja le a Kiskorúak védelméről szóló 1996-ban készült Zöld Könyv. A vázolt tendenciák a kiskorúak (család) médiafogyasztási szokásait is megváltoztatták, melynek legkézzelfoghatóbb jelei, hogy külön fogyaszt médiatartalmakat a kiskorú, illetőleg sokkal előrébb tart az új médiaeszközök/tartalmak kezelésében, mint a fogyasztása fölött felügyeletet gyakorló szülő (nevelő).

Az állami szabályozó felismerve a változásokat, illetve saját meggyengült pozícióját a kialakult helyzetre úgy reagált, hogy megpróbálta a védelem hármas rendszerében a hangsúlyokat átrendezni, és a szintek közötti együttműködést megerősíteni. Ez egyrészt az iparág, azaz az új, online tartalomszolgáltatók felelősségének növelésére való törekvésben, valamint a szülői (nevelői) és fogyasztó tudatosság növelésében érhető tetten, amelyre a közösségi szabályozás lényegében már 1998-as ajánlásában felvázolt. Az iparági önszabályozás, valamint az ún. médiaműveltség (media literacy, Medienkompetenz) elősegítésén túl a közösségi audiovizuális politika az egyes szabályozói/felelősségi szinteket egyesítő, és az érintetteket (iparágat, civileket és fogyasztókat) a védelemmel kapcsolatos döntésekbe jobban bevonó társszabályozói (co-regulation) rendszer mellett tette le voksát.

Az utóbbi témában 2006 júniusában a Hans Bredow Intézet jóvoltából egy jelentős tanulmány látott napvilágot, mely végigtekintette a tagállami szabályozásokban működő társszabályozói rendszereket, és tisztázta fogalmi kritériumait, többek között elhatárolta azt a kifejezetten iparági érdekeket képviselő önszabályozástól. Nézzük meg zárásképp egy példán melyek a fő jellemzői egy ilyen társszabályozói rendszernek.

A modell bemutatására mi a német internetes társszabályozói rendszer választottuk. A következő ábrán jól látható, hogy az egyes szintek megjelennek a szabályozásban, illetve hogy miként oszlik meg közöttük a felelősség.

Németország: kiskorúak védelme az internetes szolgáltatásokban

forrás: Hans Bredow tanulmány, 3.1.2.4. pont

Az állami szintet egyrészt az adott tartomány médiaszabályozó-hatósága, másrészt a tartományi médiahatóságok KJM⁶ (Kommission für Jugendmedienschutz), azaz a speciálisan a kiskorúak védelmének biztosítására létrehozott szövetségi szintű hatóság képviseli, melynek tagjait a szövetségi médiahatóság (DLM), az ifjúságvédelem területén illetékes legfelsőbb tartományi és szövetségi szervek delegálják.

A társszabályozás „nem állami” részét az FSM (Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia) képviseli, melyet online szolgáltatók alapítottak még 1997-ben a kiskorúak online védelme érdekében. Az FSM internetes panaszok kezelésére felállított panaszbizottságában (Beschwerdeausschuss) működő tagok kiválasztásakor ugyanakkor figyelembe kell venni a szakmai tapasztalatok mellett, hogy adott személy tagja-e valamilyen a kiskorúak védelmének területén aktívan működő társadalmi csoportnak. Így a rendszerbe, az ügyek intézésébe bekerülnek a fogyasztói oldalról is az érdekeltek.

Az ismertetett szereplők által alkotnak egy társszabályozói rendszert, hogy az állam szabályozói monopóliumánál fogva állami elismerést ad egy „nem állami” szervezetnek szigorúan körülhatárolt jogosítványokkal. Jelen esetben az állami felhatalmazás alapján FSM

⁶ ld. <http://www.kjm-online.de/>

kötelezettsége az, hogy a kiskorúaknak a médiumokban való védelméről szóló szövetségi államszerződésben (Jugendmedienschutzstaatsvertrag – JMStV) foglalt rendelkezéseknek érvényt szerezzen az internetes tartalmak tekintetében. Ennek megfelelően az FSM-nek fel kellett állítania egy kódexet, mely tartalmazza JMStV rendelkezéseit oly módon, hogy az a tulajdonképpeni törvényben biztosított védelem végrehajtásának módját írja le, így kezeli a hozzá beérkező panaszokat, és eljár ezekben az esetben, jogsértő cselekményért akár szankció kiszabását is lehetővé teszi. Az állami hatóságok egészen addig nem lépnek be mint jog- és szankcióalkalmazók, amíg az internetes szolgáltatók végrehajtják a FSM szankcionáló döntéseit, illetőleg egészen addig, amíg nem lépi túl hatáskörét a FSM. Az FSM eljárásában érintett internetes szolgáltatóknak nem muszáj tagnak lennie az FSM-ben ahhoz, hogy elkerüljék az állami hatóság döntéseit, elegendő, ha követik (magukra nézve kötelezőnek ismerik el) az FSM döntéseit.

Az állami szövetségi hatóság, a KJM mindemellett folyamatosan ellenőrzi az FSM működését, hogy az megfelel-e a szövetségi államszerződésben vagy a törvényben foglaltaknak. Az állam egyébként határozott időre, azaz négy évre adja felhatalmazását, és az FSM tevékenységének értékelése mellett dönthet annak meghosszabbításáról, vagy éppen megvonásáról vagy más szervezet felhatalmazásáról.

A röviden vázolt példából jól látható, hogy a társszabályozói rendszer megpróbálja az érintetteket jobban bevonni az őt érintő döntésekbe, úgy hogy érdekeltté teszi őket azok elintézésében. Másfelől rugalmasabb és gyorsabb ügyintézését tesz lehetővé, de közben garanciaként mindig ott van az állami szabályozó. Az is megállapítható, hogy a társszabályozás az állami (közhatalmi) szabályozás végrehajtására, és nem az iparági szabályozásra (önszabályozásra) vonatkozik.

3. Következtetések

A fenti példából, illetve a digitális környezetre adott európai szabályozói válaszokból láthatóvá vált, hogy noha a kiskorúak védelemben részt vevő szereplők köre nem változott, viszonyrendszerüket mindenképpen át kell alakítani a hatékony védelem biztosításához. A hangsúly egyre inkább az iparági és szülői felelősségre helyeződik, ugyanakkor azt is látni kell, hogy az állam garanciális szerepe nem vitatható továbbra sem e kiemelkedően jelentős közérdek vonatkozásában. A hangsúly eltolódásának indokai között találhatjuk az online médiumok és tartalmak decentralizáltságát, valamint az új audiovizuális szolgáltatások személyre szabott jellegét.

A jelzett szabályozói tendenciák mellett ugyanakkor fel kell hívni arra is a figyelmet, hogy a felelősség-megosztásban nem lehet túlzott terhet róni a szülői (családi) szintre, noha ez az ipar számára kétségtelenül könnyebb megoldásként mutatkozik. Ezt mutatja számunkra az ismertetett brit felmérés is, amelyben a szülők jelezték: az állami beavatkozás nélkül a gyermekek médiafogyasztása fölötti felügyeletük sikertelen lenne.

Nem szabad elfelednünk: a technológiaváltás mellett megváltoztak médiafogyasztási szokásaink, átalakultak családon belüli kapcsolatok, sőt, az új technológiákat a gyermekek könnyebben-jobban kezelik, mint a szüleik. Mindez azt jelzi számunkra, hogy a szülői felelősség mértékének növelése csakis korlátozott mértékben tehető meg, mellyel párhuzamosan állandóan vizsgálni kell milyen egyéb eszközök állnak rendelkezésre a védelemben résztvevő további két szint számára a védelem hatékony megvalósítására.

4. Irodalom

1. Monroe E. Price – Stefan G. Verhulst: Paternal Control of Television Broadcasting, Lawrence Erlbaum Associates, 2002
2. Mayer Erika: Virtuális tangó a tartalomszabályozás körül, avagy két lépés előre, egy lépés hátra az internet normatív szabályozásában in: Dombi Gábor és Lafferton Enese (szerk.): Az információs társadalom felé, REPLIKA KÖR, Budapest, 2001, 75-110. (Mayer, 2001)
3. Gálik Mihály – Polyák Gábor: Médiaszabályozás, KJK-KERSZÖV, 2005 (Gálik, Polyák, 2005)
4. Green Paper on the Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Services. COM (96) 483 final, 16 October 1996 (Kiskorúak védelméről szóló Zöld Könyv)
5. Council Recommendation 98/560/EC of 24 September 1998 on the development of the competitiveness of the European audiovisual and information services industry by promoting national frameworks aimed at achieving a comparable and effective level of protection of minors and human dignity [Official Journal L 270 of 07.10.1998]
6. Gillian Ramsay: The Watershed: Providing a Safe Viewing Zone, The British Broadcasting Corporation, The Broadcasting Standards Commission, The Independent Television Commission, October 2003 (Ramsay, 2003)
7. Final Report - Study on Co-Regulation Measures in the Media Sector, Study for the European Commission, Directorate Information Society and Media Unit A1 Audiovisual and Media Policies Tender DG EAC 03/04, Contract No.: 2004-5091/001-001 DAVBST, June 2006
8. Nyakas Levente: Az európai audiovizuális szabályozás és politika irányai a konvergencia tükrében, in: LEVIATÁN, Tomus IV, UNIVERSITAS-GYŐR Kht., Győr, 2006, 104-138

A KÖTET SZERZŐI

- Kovács György, az Országos Rádió és Televízió Testület elnöke
- dr. Kósa Éva, egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészettudományi Kar, Pszichológiai Intézet
- Dr. Pászthy Bea, gyermekorvos, gyermekpszichiáter, osztályvezető klinikai főorvos,
Simmelweis Egyetem I. Gyermekgyógyászati Klinika
- Simonné Toldi Ágnes, a Szülők egyesülete a gyermekekért egyesület elnöke
- Csájiné Knézics Anikó, Tanítók Egyesülete elnöke
- dr. Sági Matild, vezető kutató, TÁRKI
- Obsina Béla, az ORTT Panasziroda vezetője
- dr. Bogdán Tibor, ügyvéd, Nagy és Trócsányi Ügyvédi iroda, az ORTT által felkért
Törvényelőkészítő Bizottság elnöke
- dr. Lengyel Márk, médiajogász, Körmendy-Ékes és Lengyel Tanácsadó Iroda
- dr. Gellén Klára, egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem Állam- és
Jogtudományi Kar, Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék
- Gabnai Katalin, drámatanár, színikritikus, Színház- és Filmművészeti Egyetem
- Kőrösné Mikis Márta, tudományos munkatárs, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (a
volt Országos Közoktatási Intézet)
- dr. Nyakas Levente, tudományos munkatárs, AKTI